

To Cite This Article: Şenol, E. (2020). Spatial segregation in metropol districts of Samsun province according to demographic and cultural characteristics. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 41, 177-198.

Submitted: October 14, 2019

Revised: November 23, 2019

Accepted: December 02, 2019

SPATIAL SEGREGATION IN METROPOL DISTRICTS OF SAMSUN PROVINCE ACCORDING TO DEMOGRAPHIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS

Samsun İlinin Metropol İlçeleri Arasında Demografik ve Kültürel Özelliklere Göre Mekânsal Ayrışma

Eren ŞENOL¹

Öz

Genel olarak, insanların bir yerleşim sahasındaki ikamet alanı tercihleri üzerinde doğal, demografik, kültürel, ekonomik ve siyasi faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörler altında bilinçli, zorlayıcı ve tesadüfi seçimler sonucunda, belli grupların, belli alanlarda yoğunlaştığı, kümelenildiği tespit edilmekte; bu durum mekânsal ayrışma olarak tanımlanmaktadır. Eldeki çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından ilçe düzeyinde sunulan yaş, cinsiyet, eğitim durumu, nüfusa kayıtlı olunan yer, milletvekili seçim sonuçları veri setleri analiz edilerek, Samsun ilinin metropol ilçelerinde mekânsal ayrışma izleri aranmıştır. Sonuçta metropol ilçeler arasında nüfusta, yukarıda ifade edilen özelliklere göre anlamlı farklılıklar olduğu, özellikle Atakum ve Canik ilçelerinin birbirinden ayrıştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nüfus, Demografi, Mekânsal Ayrışma, Metropol İlçeler, Samsun

Abstract

In general, natural, demographic, cultural, economic and political factors are effective on the preferences of people for a residence area. It is determined that certain groups are concentrated and clustered in certain areas under these factors as a result of conscious, compulsory and incidental choices; and this is defined as *Spatial Segregation*. In the present study, the Spatial segregation traces were searched in the metropolitan districts of Samsun Province by analyzing the datasets presented by the Turkish Statistical Institute (TURKSTAT) at the district level as age, gender, educational status, residence registered in the registry office, and parliamentary election results. As a result, it was determined that there were significant differences in the population between the metropolitan districts according to the characteristics given above, especially in Atakum and Canik districts.

Keywords: Population, Demographics, Spatial Segregation, Metropolitan Districts, Samsun

¹Assist. Prof., Dr. Giresun University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography, Güre Campus, 28200, Giresun, TURKEY., <https://orcid.org/0000-0003-2510-8491>, eren.senol@giresun.edu.tr

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insan, hem yerleşim alanı kurmak, hem de oluşan / oluşturulan yerleşim alanında ikamet etmek için yer seçmek durumundadır. Yerleşme nüfusu arttıkça mekân metalaşmakta, ikamet alanı tercihi üzerindeki faktörler çeşitlenmekte, tesadüfi / rastlantısal veya isteğe dayalı seçimler yerini kısıtlayıcı hatta istek dışı kararlara bırakmaktadır. Bireyin başlangıçta arzu etmediği alanlara, ikinci, üçüncü vb. tercihlerine yönelmesini beraberinde getirmektedir. Tercih üzerinde çok sayıda faktör etkili olmasına, kaotik duruma karşın, nüfusun mekân üzerindeki dağılışı analiz edildiğinde, belli grupların belli alanlarda yoğunlaştığı, kümелendiği, diğerlerinden ayrıştığı tespit edilmektedir. Başka bir ifade ile bilinçli, zorlayıcı ve hatta tesadüfi seçimlere rağmen, yer seçiminin bir düzeni olduğu görülmektedir. Zengin literatür, bu düzeni anlamak adına yoğun çaba sarf edildiğini kanıtlamaktadır (Bayraktutan, Akbulut ve Özbilgin, 2016: 1670-1680; Göney, 2017: 154-173).

Alan yazında birey ve ikamet alanı arasındaki ilişki, daha çok şehir yerleşmeleri üzerinde incelenmiştir. Kır yerleşmelerine göre şehirlerde nüfusun yoğunlaşması, alınan göçlerle heterojenleşmesi, sosyo-ekonomik eşitsizliğin ve bunun mekâna yansımalarının daha belirgin olması, mekânın metalaşması bu durumun nedenlerinden sadece birkaçıdır. Ortaya çıktığı andan itibaren şehir içindeki avantajlı alanların, sosyo-ekonomik açıdan daha iyi statüye sahip olanlar tarafından ikamet alanı olarak kullanıldığı bilinir. Mezopotamya şehirlerinde zengin yurttaşlar önemli yolların çevresinde, kanalizasyon sistemi olan evlerde ikamet etmekte idi (De Blij ve Murphy 1999'dan akt. Tümertekin ve Özgüç, 2011: 399). Yunan şehrinde akropol, Roma şehrinde forum çevresi aristokratların yaşam alanı idi (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015: 22-24). Selçuklu şehrinde saray ve yönetim binaları iç kalede bulunmakta (Özcan, 2005: 186-187) seçkinler ve zanaatkarlar şehristanda (Kejanlı, 2010: 290) tarım ve bahçecilikle uğraşan ahali sur dışı alan olan rabadda yer almaktaydı (Doğru, 1995: 18). Mahalleler etnik ve dini farklara göre ayrılmıştı (Akşit, 2014: 75). Osmanlı şehrinde de aynı etnik veya dini gruptan insanlar bir arada yaşar; Müslim ve Gayrimüslimler farklı mahallelerde ikamet ederdiler (Aliağaoğlu ve Uğur, 2016: 217). Özellikle Müslüman olmayanlar ayrı mahallelerde otururlardı (Ergenç, 1984: 70). XVI. Yüzyıl Ankara'sında aynı işle uğraşan bazı esnaf gruplarının bir arada oturduğu mahalleler de bulunmakta idi (Aktüre, 1981: 114-115). Bu ve benzer tespitler, mesleğe dayalı kümelenmenin de olduğunu göstermektedir. Verilen örneklerden de anlaşıldığı üzere sosyo-ekonomik eşitsizliğin mekânsal görünümü, şehir içi arazi kullanımına yansımalarının tarihi oldukça eskidir. Ancak "mekânsal farklılaşma" ya da "mekânsal ayrışma" olarak tanımlanması yeni bir durumdur.

Mekânsal ayrışmayı Sykora (2009: 419) iki veya daha fazla grubun şehir ortamının farklı bölümlerinde birbirinden ayrı yaşama durumu; Flores (2009: 31-33) cinsiyet, gelir, statü, dil, din, renk vb. açıdan farklı kesimlerin yaşam alanlarının gönüllü veya zorunlu olarak ayrılması; Işık ve Pınarcıoğlu (2009: 399) ise ekonomik, sosyo-ekonomik, kültürel ya da etnik temellerde ayırt edilebilecek bir grubun kendi iradesiyle ya da kendi iradesi dışında mekânda bir araya gelmesi olarak tanımlamıştır. Massey vd.'ne göre mekânsal ayrışma ırk, etnik köken, gelir, eğitim, yaş gibi özellikler temelinde tanımlanan bir grubun üyelerinin, diğer nüfus grupları ile karşılaştırıldığında, orantısız bir şekilde şehrin belirli alanlarında yoğunlaşması halidir (Massey, Rothwell ve Domina, 2009: 74). Bayraktutan ve arkadaşlarına (2016: 1681) göre ise aynı işleve sahip birimlerin aynı mekânda toplanması sonucunda, toplumsal kesimler arasındaki yaşam mekânlarının farklılaşması durumudur. Harvey'e göre mekânsal ayrışma, sınıfsal kimliğin mekâna yansımalarıdır (Harvey, 2003: 81'den akt. Erol ve Koçak, 2018: 4). Belli toplumsal grupların kümелendiği slum, getto, enklav ve banliyöler (Çetin, 2012: 160) ile gecekondular, kooperatif blokları, toplu konut alanları, uydu kentler, metropoliten köyler, kapalı kapılı (korunaklı) siteler bunların mekândaki en belirgin yansımalarıdır.

Sosyo-ekonomik yapı ve mekânsal ayrışma arasındaki ilişkiyi somut olarak kuran ilk çalışmaların, 19. Yüzyıl başında, Chicago okulu öncülüğünde gelişen kent sosyolojisi ile ortaya çıktığı kabul edilir (Mutlu ve Varol, 2017: 88). Engels'in (1844) Manchester örneğinde sınıfların mekândaki dağılımını ve yaşam şartlarını incelediği çalışması, bu konuda sunulmuş ilk eserlerden biridir (Yüceşahin ve Tüysüz, 2011: 161). Bir diğer önemli eser George Simmel (1903) tarafından literatüre kazandırılmıştır. O, "The Metropolis and Mental Life (Metropol ve Zihinsel Yaşam)" adlı makalesinde geleneksel ve modern toplumda bireylerin farklı tutumlar geliştirdiğine dikkat çekmiş; bu farklılıklar üzerinde yaş, cinsiyet, entelektüel yapı, bireylerin ilgi alanları, aile, din ve çeşitli statülerin etkili olduğunu savunmuştur (Yüceşahin ve Tüysüz, 2011: 161; Mutlu ve Varol, 2017: 88). Burgess (1925), şehir içi arazi kullanımını sistematik olarak ele alan ilk kuram olarak kabul edilen ve "ortak merkezli çemberler" olarak bilinen modelinde, Chicago şehrinin esas almıştır. Merkezde iş alanının bulunduğu, onun çevresinde sırası ile göçmenlerin, işçilerin, orta sınıfta yer alanların ve son olarak üst gelire sahip olanların yer seçtiğini ileri sürmüştür. Hoyt, ortak merkezli çemberler modelinden esinlenerek geliştirdiği "sektör" modelinde; Ullman ve Harris'te "çok çekirdekli" modellerinde alt, orta ve yüksek sınıfın konut alanlarının ayrıştığını kabul etmişlerdir (Uğur ve Aliağaoğlu, 2015: 136; Göney, 2017: 154-173).

Mekânsal ayrışma üzerinde, başlangıçta ırk, dil, din ve gelire bağlı sınıfsal farklılıkların etkili olduğu düşünülmüştür. Kırdan şehirlere doğru olan göçler, göç alan yerlerdeki farklılıkları artırmış, belirginleştirmiş, mekânsal ayrışmayı tetiklemiştir (Yüceşahin ve Tüysüz, 2011: 161; Bektaş ve Yücel, 2013: 116; Erol ve Koçak, 2018: 6). Günümüzde artık

mekân, başta hâkim ekonomik düzenin mantığı olmak üzere, farklı kriterler dikkate alınarak düzenlenmekte, tasarlanmakta ve üretilmektedir (Lefebvre, 2014: 139). Tasarlanan, üretilen alanda sanayi, eğitim-üniversite, ticaret vb. faaliyetler için yer belirlenmesi, mekânsal ayrışmayı beraberinde getirebilmektedir. Günümüzde mekânsal ayrışma üzerinde etkili olan faktörlere kentsel dönüşüm uygulamaları (Erol ve Koçak, 2018; Göközkut ve Somuncu, 2019), korunaklı konut yerleşmelerinin kurulması (Firidin Özgür, 2006; Özkan Töre ve Kozaman Som, 2009; Akalın, 2016; Sargın ve Taş, 2019: 219); toplu konut idaresi, meslek odaları-kurum kooperatifleri ve inşaat şirketleri tarafından toplu konut üretilmesi (Gündüz, 2015); kamuya yönelik hizmetlerinin yerleşme geneline eşitsiz dağılımı gibi faktörler de eklenmiştir.

Türkiye şehirlerinde, kırdan şehirlere göçler sonucunda, 1950'li yıllarda konut arzının yetersizliği sebebi ile gecekondu bölgeleri ortaya çıkmıştır. Mekânsal ayrışmanın bu örneğinin aksine 2000 sonrasında ise konut arzı artışına bağlı bir ayrışma görülmektedir. Tasarruf sahibi olan ya da geleceğe borçlanabilecek pozisyonda bulunan orta sınıf, kredi kolaylıklarından yararlanarak, yeni konut üretilen alanlara doğru yer değiştirmektedir. Neticede konut fiyatlarına göre şekillenen, ekonomik olarak benzer, ancak sosyal açıdan heterojen yapıları kümeler de belirlemektedir.

Gottdiener, üst gelir grubunda mekânsal ayrışmanın gönüllülük, alt gelir grubunda ise zorunluluğun sonucu olduğunu ileri sürmektedir (Gottdiener 1994'den akt. Yüceşahin ve Tüysüz, 2011: 161; Erol ve Koçak, 2018: 6). Gönüllük ve zorunluluk tespiti geçerli olmakla birlikte, bunu gelir düzeyine indirgemek çok da doğru değildir. Çünkü gerçekte, alt gelir grubunda olup gönüllü olarak ayrışanlara; üst gelir grubunda olup zorunlu olarak ayrılanlara da rastlanmaktadır. Hatta bazı örneklerde, ayrışma üzerinde gelirin etkili olmadığı da görülmektedir. Bu nedenle mekânsal ayrışmanın, belli özelliklere sahip toplumsal sınıfların, gönüllü olarak bir bölgede toplanmaları ya da diğerleri tarafından dışlandıkları için bir bölgede toplanmak zorunda kalmaları ile ortaya çıktığı söylenebilir.

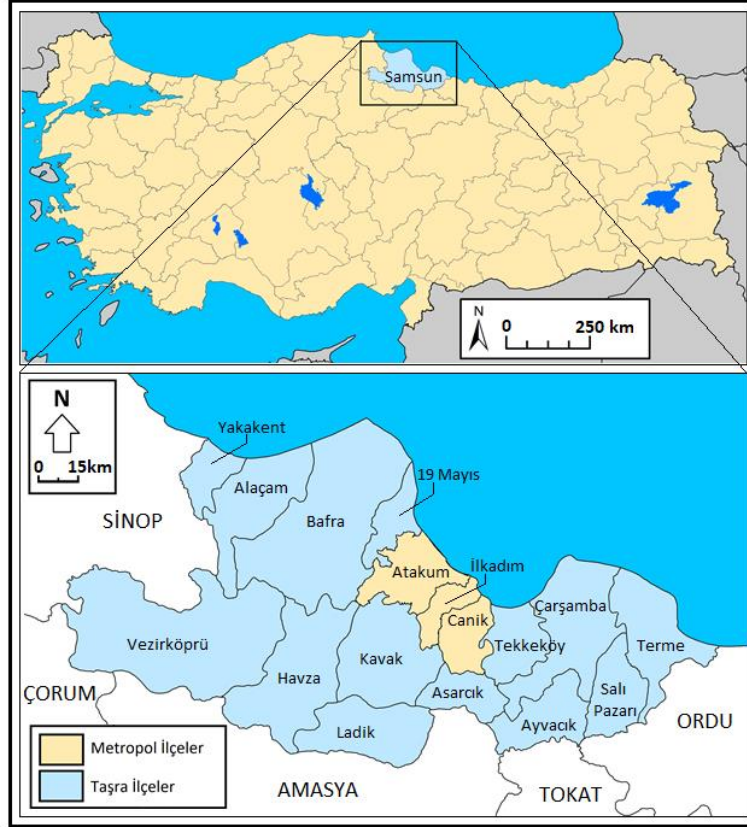
Yerli literatürde mekânsal ayrışma üzerine ilk eserler, İstanbul örnek alanı üzerinden üretilmiştir (Güvenç, 2000; Kurtuluş, 2005; Firidin Özgür 2006). Bunları Ankara, İzmir, Mersin, Diyarbakır, Adana ve Bursa üzerine yapılan çalışmalar izlemiştir (Güvenç, 2001; Tümtaş, 2012; Keser, 2008; Mutlu ve Varol, 2017). Ataç ise ülkenin 15 büyükşehirinde, TÜİK tarafından sunulan 2000 yılı verilerini kullanarak, mekânsal ayrışma izlerini aramıştır. Sonuçta, şehir yerleşmelerinin farklı sınıflar arasında pay edildiğini, bölünmüş durumda olduğunu ileri sürmüştü; en yüksek statü grubunun en düşük statü grubuna hiçbir koşulda sınır komşuluğunda bulunmadığını ve orta sınıfın bu iki grup arasında geçiş bölgesi özelliği gösterdiğini tanımlamıştır (Ataç, 2012: 275).

Bu çalışmada Samsun şehri inceleme alanı olarak tercih edilmiştir. Ataç tarafından mekânsal ayrışma izleri aranan 15 şehirden biri Samsun'dur. Ancak ilgili eserde üç şehir yerleşmesi için (İzmir, Kayseri ve Mersin) ayrıntılı değerlendirmelere yer verilmiştir (Ataç, 2012: 274). Eldeki çalışma hem detay, hem kullanılan veri setleri, hem de kullanılan veri setlerinin daha güncel olması ile ondan ayrılmakta; Samsun şehrinde beliren mekânsal ayrışmaya dikkat çektiği için önem taşımaktadır.

ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ, SINIRLARI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümü içinde yer alan, 17 ilçeli Samsun ilinin merkezini oluşturan Samsun şehri; ilin Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerine yayılmıştır (Şekil 1). Araştırma sahasını oluşturan bu üç ilçe genel olarak 41° 04' ve 41° 26' kuzey enlemleri ile 35° 59' ve 36° 24' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Alanları toplamı yaklaşık olarak 739 km²'dir (Harita Genel Müdürlüğü, 2019). Bir çekirdek üzerinden genişleyen Samsun şehri, önceleri köy, sonra ilçe merkezi olan Tekkeköy yerleşmesi ile de birleşmek üzeredir.

Tanoğlu (1944: 52-53), ülkemiz şehir coğrafyası alanındaki ilk çalışmalardan biri olan "Samsun Şehri" başlıklı eserinde, eski adı Amisos olan Samsun'un sitinin tercihinde "liman olmaya bir dereceye kadar elverişli, hiç değilse bu düz ve alçak sahil bölgesinde batı ve kuzey batı rüzgârlarına karşı kapalı bir kıyı şeklinin, koyun varlığının; şehrin ve limanın yani meskenlerin, caddelerin, antrepolaların yayılmasına elverişli topografya şartlarının; şehri hinterlandına bağlayan büyük karayolunun geçtiği Kavak Geçidi'ne yakınlığın ve son olarak Çarşamba ile Bafra ovalarının orta yerinde bulunmasının etkili olduğunu" belirtmiştir. Uzuneminoğlu (1992) "Samsun: Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası" adlı doktora tezinin "Şehirsiz Büyüme" başlıklı VI. Bölümünde, şehrin 1990'a kadar ki alansal gelişimine, harita ile destekleyerek detaylı bir şekilde yer vermiştir. Yılmaz Ali (2004) şehrin batı yönündeki büyümesini, Günbeyaz (2007) ve Yılmaz (2012) ise tüm yönlerdeki gelişimini incelemiştir. Dengiz ve Demirağ Turan (2014) ile Uzun ve Demir (2016), Samsun şehrinde; Öztürk, Şişman, Maraş ve Şişman (2010) ise şehrin sadece Atakum kesiminde 1980 sonrası arazi örtüsünde meydana gelen değişimi, uydu görüntülerini CBS yazılımları ile analiz ederek incelemiştir.

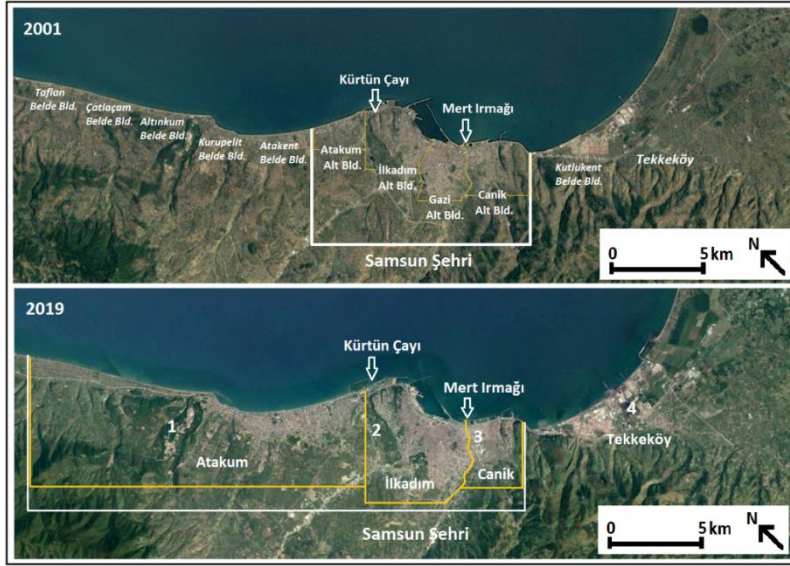

Şekil 1: Araştırma Sahasının (Samsun İli Metropol İlçelerinin) Lokasyon Haritası

1950'li yıllara kadar Samsun Koyu çevresinde gelişen şehir (Fotoğraf 1); 1950'lerin sonlarına doğru, nüfusunun da 100.000'i aşmasıyla birlikte güneydeki hafif eğimli yamaçlara doğru genişleme emaresi göstermiş; doğuda 40 m eşyükseltisi ile sınırlanan ikamet alanı, batıda 70 m eşyükselti eğrisine kadar tırmanmıştır (Uzuneminoğlu, 1992: 118). 1970'li yıllarda Mert Irmağı'nın doğusunda Kutlukent ve Tekkeköy'e; Kürtün Irmağı'nın batısında Atakum, Atakent ve Kurupelit'e, güneyde ise başlangıçta tercih edilmeyen görece yüksek alanlar ile Ankara ve Çevre Yolu güzergâhları boyunca yayılmaya başlamıştır (Uzuneminoğlu, 1993: 285-286; Yılmaz, 2004: 70; Yılmaz, 2012: 370-375). 1994 yılında büyükşehir statüsü tevdi edilen Samsun şehri, dört alt belediyeye ayrılmış; şehrin nüvesi İlkadım ve Gazi, şehrin Kürtün Çayı'nın batısında kalan 5 mahalleden ibaret kısmı "Atakum"; şehrin Mert Irmağı doğusunda kalan 12 mahalleden oluşan bölümü ise "Canik" İlk Kademe Belediyesi olarak tanımlanmıştır. 2008 yılında büyükşehirlerde 5747 sayılı kanun ile yeni bir düzenlemeye gidilmiş, "İlk Kademe Belediyeleri" lağvedilip, merkez ilçeler parçalara ayrılarak "İlçe Belediyeleri" oluşturulması yolu tercih edilmiştir. 22 Mart 2008 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan bu son düzenlemeye göre Samsun şehir yerleşmesinin nüvesi İlkadım, batısı Atakum, doğusu ise Canik ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 1: Samsun şehri (1953) (Harita Genel Müdürlüğü)

Fotoğraf 2: Samsun şehrinin doğu ve batı yönündeki gelişimi (2001 - 2019) (Google Earth).

(Not:2019 yılına ait görüntüdeki 1- Kaplan Sırtı-OMÜ Ana Yerleşkesini, 2- Kara Samsun Sırtlarını, 3- Küçük Sanayi Sitesi'ni, 4- Gübre(Azot) ve Bakır Fabrikalarını göstermektedir.).

AMAÇ, MALZEME VE YÖNTEM

Bu çalışmada hızla nüfuslanan, çevresine yayılan Samsun şehrinde, mekânsal ayrışma varlığı araştırılmıştır. Yöre ile ilgili olarak hazırlanmış temel haritalar, Harita Genel Müdürlüğü'nden temin edilen hava fotoğrafları, TÜİK'in sunduğu veri setleri çalışmada kullanılan başlıca materyallerdir. Bazı verilerin mahalle düzeyinde sunulmaması nedeni ile ayrışma durumu, ilçe düzeyinde araştırılmıştır. Merkez ilçeyi oluşturan “metropol ilçeler” yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, nüfusa kayıtlı olunan yer ve siyasi eğilim açısından birbirleri ile karşılaştırılmış, anlamlı farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda “Samsun ili metropol ilçeleri arasında mekânsal ayrışma belirginleşmiş midir?” tümcesi araştırma sorusunu; “Samsun ili metropol ilçeleri arasında nüfusun demografik özelliklerine göre mekânsal ayrışma vardır” ve “Samsun ili metropol ilçeleri arasında nüfusun kültürel özelliklerine göre mekânsal ayrışma vardır” önermeleri de test edilen iki hipotezi oluşturmaktadır.

BULGULAR

Atakum, İlkadım ve Canik İlçelerinde Nüfusun Gelişimi

Henüz tüzel kişiliklerini kazanmadıkları için Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinin 1960 yılına ait nüfus verileri bulunmamaktadır. Bu olumsuzluğu gidermek için, ilgili ilçelerin günümüzdeki sınırları içerisinde kalan yerleşmelerin nüfusları toplanmıştır. Buna göre; 1960 yılında Samsun şehrinin-belediyesinin tümü, bugün İlkadım ilçesinin bulunduğu alanda kalmaktaydı. Samsun Belediyesi ve günümüzde İlkadım ilçesi sınırları içerisinde kalan Ahulu, Avdan, Badırlı, Bilmece, Çanakçı, Çandır, Çatalarmut, Çelikalan, Çivril, Çorak, Derecik, Gürgendağ, İlyasköy, Kadamut, Kalkancı, Kapaklı, Kavacık, Kıran, Kuşçulu, Tepecik, Toybelen, Uzgür köylerinin nüfusu toplanarak ilgili ilçenin 1960 yılı nüfusu tespit edilmiştir. Aynı dönemde Atakum ilçesinin kapsadığı alanda Akalan, Aksu, Alanlı, Balaç, Beypınar, Büyük Kolpınar, Büyük Oyumca, Çakırlar, Çamlıyazı, Çatmaoluk, Çobanlı, Çobanözü, Elmaçukuru, Erikli, Güneyköy, İncesu, Kamalı, Karakavuk, Karaoyumca, Kasnakçı Mermer, Kayagüney, Kesili, Köseli, Kulacadağ, Kurugökçe, Küçük Kolpınar, Meyvalı, Özören, Sarı Işık, Sarıtaş, Taflan, Catiçam köyleri bulunmaktaydı. Bu köylerin nüfusları toplanarak Atakum ilçesinin nüfusu tespit edilmiştir. Benzer yöntem Canik ilçesi için de uygulanmıştır. İlçenin kapsadığı alanda var olan Alibeyli, Başalan, Demircisu-Başkonak, Demirci, Dereler, Devgeriş, Düvecik, Düzardıç, Gödekli, Gökçepınar, Gölalan, Gürgenyatak, Hacismail, Hasköy, Kaleboğazı, Kaşayla, Kızıloğlak, Kozlu, Sarıbiyık, Teknepınar, Tuzaklı, Uluçayır, Üçpınar, Yayla, Çinekoğlu-Karşıyaka köylerinin nüfusları toplanarak Canik İlçesinin o yıllar için nüfus miktarına ulaşılmıştır. Bu ayıklama işlemi sonucuna göre 1960 yılında Atakum ilçesinin nüfusu 20.297; İlkadım ilçesinin nüfusu 98.723, Canik ilçesinin nüfusu ise 14.797 olarak tespit edilmiştir (Tablo 1).

1960 sonrasında Mert Irmağı'nın doğusunda kalan bazı yerleşim birimleri Samsun Belediyesi sınırlarına dâhil edilmiştir. Günümüzde Canik ilçesi sınırları içerisinde kalan bu mahallelerin nüfusları, mahalle düzeyinde sunulmayıp “Samsun Şehri” içinde “toplam” olarak verildiği için ayıklanamamaktadır. Dolayısı ile 1965-1985 yılları için Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinin nüfuslarını hesaplamak mümkün olmamaktadır.

Uzuneminoğlu, 1990 yılı için Samsun şehrinin nüfusunu, mahalle düzeyinde vermiştir (Uzuneminoğlu, 1992: 144). Denizevleri, Mimarsinan ve Yeşildere mahallerinin nüfuslarına Akalan, Aksu, Balaç, Beypınar, Büyük Kolpınar, Büyük Oyumca, Çakırlar, Çamlıyazı, Çatmaoluk, Çobanlı, Çobanözü, Elmaçukuru, Erikli, Güneyköy, İncesu, Kamalı, Karakavuk, Karaoyumca, Kasnakçı Mermer, Kayagüney, Kesili, Köseli, Kulacadağ, Kurugökçe, Küçük Kolpınar, Meyvalı, Özören, Sarı Işık, Sarıtaş, Taflan ve Çatalçam köylerinin nüfusları eklenerek Atakum; Karşıyaka, Belediye Evleri, Soğuksu, Yeni Mahalle, Yavuz Selim, Gazi Osman Paşa, Uludağ Mahallerinin nüfuslarına Alibeyli, Başalan, Demircisu-Başkonak, Demirci, Dereler, Devgeriş, Düvecik, Düzardıç, Gödekli, Gökçepınar, Gölalan, Gürgenyatak, Hacismail, Hasköy, Kaleboğazı, Kaşyayla, Kızıloğlak, Kozlu, Sarıbiyık, Teknepınar, Tuzaklı, Uluçayır, Üçpınar, Yayla, Yeniköy köylerinin nüfusları eklenerek Canik; Ondokuzmayıs, Bahçelievler, Çay, Cedit, Çiftlik, Fatih, Fevzi Çakmak, Hançerli, Hastane, Hürriyet, İlyasköy, İstasyon, Kadıköy, Kadifekale, Kale, Karadeniz, Kılıçdede, Kökçüoğlu, Pazar, Rasathane, Saitbey, Selahiye, Ulugazi, Unkapanı, Yenidoğan, Zafer, Zeytinlik, Kalkanca, Çatalarmut, Kışla, Yaşardoğu, Derebahçe mahallelerinin nüfuslarına Ahulu, Avdan, Bilmece, Çanakçı, Çandır, Çelikalan, Çivril, Derecik, Gürgendağ, Kadamut, Kapaklı, Kavacık, Kıran, Kuşçulu, Tepecik, Toybelen, Uzgur köylerinin nüfusları eklenerek İlkadım ilçesinin nüfusu hesaplanmıştır. Bu ayıklama işlemi sonucuna göre 1990 yılında Atakum ilçesinin nüfusu 49.760, İlkadım ilçesinin nüfusu 254.059, Canik ilçesinin nüfusu ise 64.373 olarak tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Samsun İlinin Metropol İlçelerinde, Nüfusun Gelişimi (1960-1990)								
ATAKUM İLÇESİ	1960	1990	CANİK İLÇESİ	1960	1990	İLKADIM İLÇESİ	1960	1990
Akalan	731	686	Alibeyli	800	812	Ahulu	463	688
Aksu	897	560	Başalan	1.045	1.993	Aşağıavdan	-	180
Alanlı	797	-	Demircisu-Başkonak	279	-	Ataköy	-	641
Balaç	758	868	Demirci	617	604	Avdan	544	403
Beypınar	158	296	Dereler	1.347	1.664	Bilmece	253	384
Büyükkolpınar	606	820	Devgeriş	778	1.388	Çanakçı	349	397
Büyükoyumca	962	2.284	Düvecik	474	1.133	Çandır	191	151
Çakırlar	468	2.105	Düzardıç	954	1.855	Çatalarmut*	683	3.205
Çamlıyazı	392	388	Düzören	-	294	Çelikalan	827	868
Çatmaoluk	318	456	Gödekli	574	1.178	Çivril	470	725
Çobanlı	199	467	Gökçepınar	1.033	1.055	Derecik	751	1.283
Çobanözü	274	268	Gölalan	598	856	Gürgendağ	657	558
Elmaçukuru	694	865	Gürgenyatak	266	445	İlyasköy*	829	10.193
Erikli	1.627	1.837	Hacı ismail	582	1.410	Kadamut	838	908
Güneyköy	457	387	Hasköy	565	1.192	Kalkancı*	407	3.610
İncesu	583	1.175	Kaleboğazı	299	280	Kapaklı	436	553
Kamalı	851	1.119	Kaşyayla	321	469	Kavacık	196	298
Karakavuk	661	691	Kızıloğlak	184	256	Kıran	430	987
Karaoyumca	332	378	Kozlu	551	566	Kuşçulu	381	551
Kasnakçımermer	570	580	Sarıbiyık	515	670	Tepecik	342	507
Kayagüney	856	672	Teknepınar	691	1.080	Toybelen	602	952
Kesili	281	353	Tuzaklı	242	842	Uzgur	417	600
Köseli	342	390	Uluçayır	725	877	Badırlı	410	-
Kulacadağ	463	608	Üçpınar	521	356	Çorak	559	-
Kurugökçe	1.214	1.072	Yayla	507	687	Ondokuzmayıs	-	4.482
Küçükkolpınar	283	766	Yeniköy	-	139	Bahçelievler	-	16.983
Meyvalı	524	594	Çinekoğlu-karşıyaka	329	7.644	Çay	-	2.645
Özören	473	487	Belediye evleri	-	4.047	Cedit	-	12.675
Sarıışık	265	312	Soğuksu	-	10.906	Çiftlik	-	11.410
Sarıtaş	414	539	Yeni mahalle	-	2.568	Fatih	-	8.190
Taflan merkez	1.687	2.940	Yavuz selim	-	2.927	Fevzi Çakmak	-	21.710
Yukarıaksu	-	276	Gazi Osman paşa	-	9.020	Hançerli	-	3.002
Çatalçam	1.160	2.445	Uludağ	-	5.160	Hastane	-	11.292
Atakent	-	2.794				Hürriyet	-	5.854
Mimarsinan	-	11.772				İstasyon	-	5.605
Denizevleri	-	6.618				Kadıköy	-	10.441
Yeşildere	-	892				Kadife	-	8.923
						Kale	-	875
						Karadeniz	-	4.702
						Kılıçdede	-	11.140
						Kökçüoğlu	-	5.313
						Pazar	-	2.570
						Rasathane	-	8.561
						Resadiye	-	10.377
						Sait Bey	-	4.988
						Selahiye	-	6.828
						Ulugazi	-	5.496
						Unkapanı	-	4.356
						Yenidoğan	-	6.791
						Zafer	-	6.693
						Zeytinlik	-	15.080
						Kışla	-	713
						Yaşar Doğu	-	3.500
						Derebahçe	-	4.222
Toplam	20.297	49.760	Toplam	14.797	64.373	Toplam	98.723	254.059

Kaynak: DİE "1960 ve 1990 Genel Nüfus Sayımı" verileri, Uzuneminoğlu (1992:144).

1960 ve 1990 yıllarına ait veriler karşılaştırıldığında, araştırma sahasında nüfusun arttığı, ancak artışın daha çok doğu yönünde, Canik ilçesinde gerçekleştiği görülmektedir. Kalyon Burnu'nun doğal eşik vazifesi görerek batı yönünde gelişmeyi engellemesi; buna karşılık doğu yönüne küçük sanayi sitesinin, garın, gübre (azot) ve bakır fabrikalarının kurulması, Mert Irmağı'nın ıslah edilmesi (Yılmaz, 2012: 372; Uzuneminoğlu, 1993: 282) bu durumun sebepleri olarak gösterilmektedir.

5747 sayılı yasa ile tüzel kimlik kazanan Atakum, İlkadım ve Canik ilçelerinin nüfusları, TÜİK tarafından 2008 yılından itibaren sunulmaya başlanmıştır. 2018 yılı verilerine göre Atakum ilçesinin nüfusu 202.618; İlkadım ilçesinin nüfusu 332.230, Canik ilçesinin nüfusu ise 97.564'tür. 1990 - 2018 arasındaki 28 yıllık dönemde araştırma sahasında nüfusun arttığı, ancak artışın 1960 - 1990 yılları arasındaki 30 yıllık dönemin aksine, Kalyon Burnu eşiği aşılarak Atakum olarak adlandırılan batı yönünde daha fazla gerçekleştiği görülmektedir (Tablo 2).

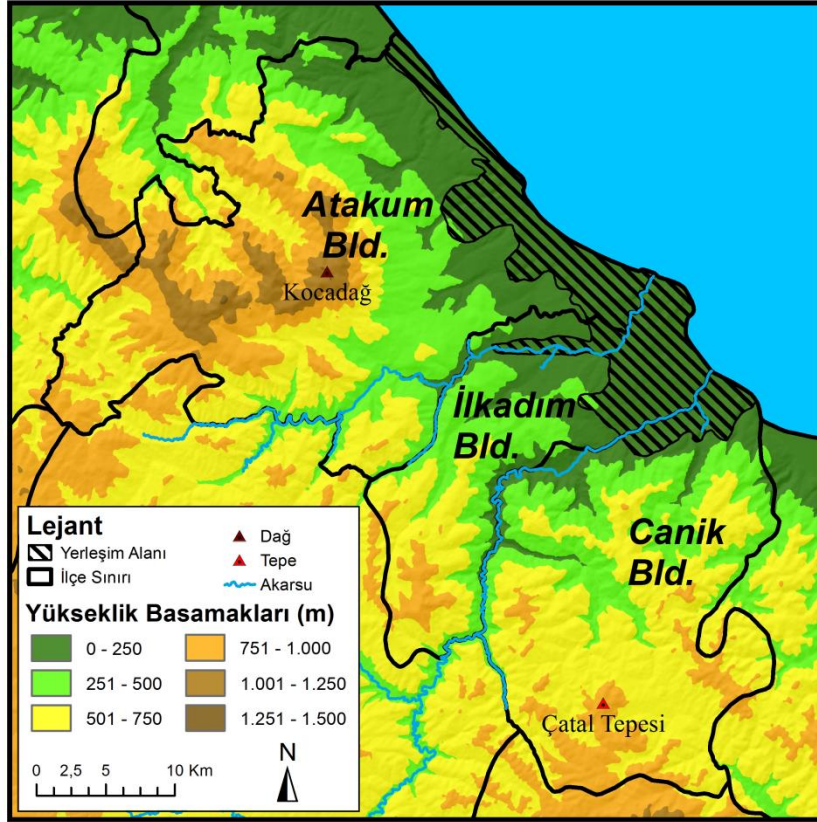
İlçeler	1960	1990	2018	1960-1990 Artış Hızı (%)	1990-2018 Artış Hızı (%)
İlkadım	98.723	254.059	332.230	3,2	1,0
Atakum	20.297	49.760	202.618	3,0	5,0
Canik	14.797	64.373	97.564	4,9	1,5
Samsun İli	654.602	1.158.400	1.335.716	1,9	0,5

Kaynak: DiE 1960 ve 1990 "Genel Nüfus Sayımları" ile TÜİK, 2018a "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

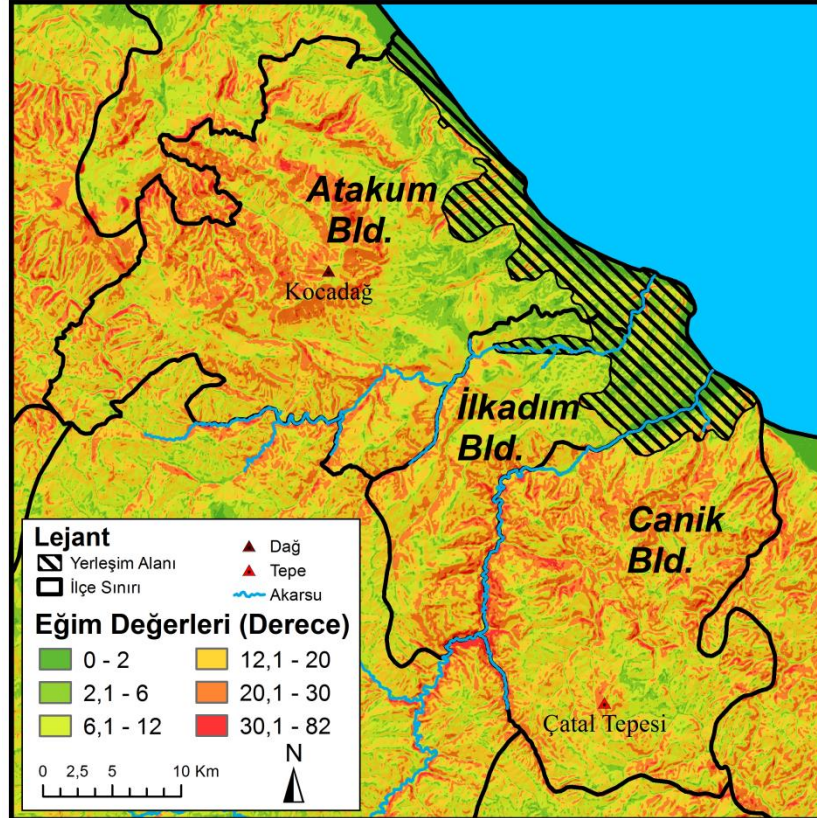
"İlkadım Metropol İlçesi" Samsun şehrinin nüvesini oluşturmaktadır. Eskiden beri yerleşmeye sahne olduğu için, arsa arzı diğer ilçelere göre azalmıştır. Binalarında eskimişlik söz konusudur. Asansörsüz apartmanların küçük balkonlu, karanlık odalı daireleri gelir seviyesi yükselenler, banka kredisi kullanarak yeni konut alabilecek duruma gelenler ve üst gelir grubundakiler tarafından tercih edilmemektedir. Dönemin koşullarına göre yapılan ulaşım hatları, ilçenin birçok mahallesinde ihtiyaca cevap verememekte; trafik yoğunluğu ve otopark yetersizliği "arabalı" nüfusu rahatsız etmektedir (Yılmaz, 2016: 44). Gürültü ve hava kirliliği başta olmak üzere çevre sorunları daha çok hissedilmektedir. Komşuluk ilişkilerinin erozyona uğradığı bu günlerde, daha çok tercih edilen kapalı kapılı/ kilitli/güvenli/koronaklı siteler ilçede azdır. Kıyı şeridi tümü ile liman işletmesine ayrıldığı için, ilçe sakinlerinin denize erişimi de kısıtlıdır. Bu olumsuzluklar, İlkadım nüfusunun bir kısmını (belki de seçkinlerini) yeni gelişen Atakum ve Canik ilçelerine doğru itmektir (Dübüş Koç, 2012: 94; Yılmaz, 2016: 44). Hal böyle olmakla birlikte Samsun şehrinin merkezi olması, hizmet ve ticaret alanlarına yakınlık, mülkiyet sahipliği nüfusun önemli bir kısmını yerinde tutmakta; yer yer yapılan yenileme çalışmaları, oluşturulan yeni konut alanları nüfus çekmekte ve hatta nüfus artışına da sebep olmaktadır. Ancak bunlar İlkadım ilçesinin, Canik ve Atakum ilçesindeki nüfus artış hızını yakalamasına şimdilik yetmemektedir. Kabul etmek gerekir ki, Atakum ve Canik gibi yeni gelişme alanları olmasa idi; İlkadım ilçesinin bulunduğu alanda yerleşme dikey yönde büyüyecek, güneyledeki eğimli alanlara doğru gelişecek, muhtemelen nüfus artışı da şimdikinden daha fazla olacaktır.

"Canik"; İlkadım ilçesinin doğusunda kalan, yeni yerleşme alanlarını kapsayan, Atakum ilçesi ile yaşıt olan bir diğer metropol ilçedir. Atakum'a oranla daha eğimli arazi yapısına sahiptir. Atakum'un 20, Canik ilçesinin ise 4 km'lik sahil şeridi vardır. Az olan bu sahil şeridine sakinlerinin erişebilirliği dik kıyı, balıkçı barınakları, yakıt depoları, sanayi tesisleri nedeni ile daha kısıtlıdır. Küçük sanayi sitesi varlığı ve gübre ile bakır fabrikalarına yakınlık nedeni ile hava kalitesi; nüfus özellikleri nedeni ile de sosyal yapı açısından, Atakum'a oranla olumsuz imaja sahiptir. Hizmet kalitesi görece geri, sosyal yaşam alanları kısıtlıdır. İlin en önemli sanayi alanı olmasına rağmen; yukarıda sıralanan nedenlerle hem Atakum, hem de İlkadım ilçelerine göre nüfus miktarı daha az artmıştır. Bununla birlikte yeni gelişen bir alan olması ve yüksek arsa arzının etkisi ile son 30 yıllık dönemde % 1,5 olan nüfus artış hızı, İlkadım ilçesinin % 1 olan nüfus artış hızından fazladır. Atakum ilçesinin ise (% 5) bir hayli gerisindedir.

Atakum'un nüfuslanmasında diğerlerinin iticiliği, olumsuz özellikleri kadar, kendisinin cazip özellikleri de etkilidir. Düşük maliyetle yapılaşmaya müsait az eğimli arazi (Şekil 2 ve 3), 20 km uzunluğunda plajlı kıyı varlığı, sanayi tesislerine uzak olmanın ve denize yakınlığın sonucu olan görece iyi hava kalitesi, yeni ve nitelikli konutlar, güvenli site içi bloklar, ulaşım kolaylığı, otopark probleminin daha az yaşanması, ticari kurumların artmasına bağlı olarak giderek yükselen hizmet kalitesi, bankaların, hastanelerin, sosyal yaşam alanlarının yaygınlaşması ve özellikle üniversite (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) yerleşkesinin bulunması, nüfusu Atakum'a yönelten çekici faktörlerden sadece bazılarıdır. Sıralanan bu olumlu faktörler hem metropol ilçelerden, hem ilin diğer ilçelerinden, hem komşu illerden, hem de bölgenin diğer illerinden, özellikle Orta ve Doğu Karadeniz Bölümü'nden Atakum'a doğru nüfus hareketine sebep olmaktadır. Süreç sonlanmış değildir. Kanaatimizce henüz yeni başlamıştır. Hava fotoğrafları aracılığı ile özellikle son otuzbeş yıl içindeki gelişimi net bir şekilde görülen, mekânsal görünümüne hâkim olan yerleşme lekesi, yüksek arsa arzına da bağlı olarak, ülke genelinde yaşanan nüfus artış hızımızdaki düşüşe, konut kredi faizlerindeki yükselmeye, inşaat sektöründeki darboğazlara rağmen genişlemeye devam edecektir.

Şekil 2: Samsun Şehrini Kapsayan Üç Belediyenin (Atakum, İlkadım ve Canik Belediyelerinin) Topografya Haritası

Şekil 3: Samsun Şehrini Kapsayan Üç Belediyenin (Atakum, İlkadım ve Canik Belediyelerinin) Eğim Haritası

Son on yıl referans alındığında, Atakum ilçesinin nüfusu 94.234 kişi artmıştır (Tablo 3). Bu zaman diliminde Samsun ilinde (Tablo 3) ve hatta Karadeniz Bölgesi'nde (Tablo 4), nüfusu bu miktarda ve bu hızda artan başka bir ilçe bulunmamaktadır.

Tablo 3: Samsun İli İlçelerinin Son On Yılda Nüfus Değişimi (2008 -2018)

İlçeler	2008	2018	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
İlkadım	303.202	332.230	29.028	0.91
Atakum	108.384	202.618	94.665	6.26
Canik	86.290	97.564	11.274	1.23
19 Mayıs	24.808	26.337	1.529	0.60
Alaçam	31.066	25.854	-5.212	-1.84
Asarcık	18.942	17.628	-1.314	-0.72
Ayvacık	25.867	21.847	-4.020	-1.69
Bafra	144.483	142.210	-2.273	-0.16
Çarşamba	138.290	138.840	550	0.04
Havza	47.398	40.194	-7.204	-1.65
Kavak	22.303	21.692	-611	-0.28
Ladik	18.438	16.734	-1.704	-0.97
Salıpazarı	21.350	22.923	1.573	0.71
Tekkeköy	49.495	52.258	2.763	0.54
Terme	77.517	72.354	-5.163	-0.69
Vezirköprü	106.580	95.569	-11.011	-1.09
Yakakent	9.695	8.864	-831	-0.90
Samsun İli	1.233.677	1.335.716	102.039	0.79

Kaynak: TÜİK 2008 ve 2018a, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4: Karadeniz Bölgesi'nde Son On Yıl İçinde Nüfusu En Çok Artan İlçeler (2008 -2018)

İlçeler	2008	2018	Artış Miktarı	Artış Hızı (%)
Samsun - Atakum	108.384	202.618	94.234	6.26
Düzce - Merkez İlçe	186.507	240.633	54.066	2.55
Bolu -Merkez İlçe	156.100	205.525	49.425	2.75
Çorum- Merkez İlçe	248.109	294.807	46.698	1.72
Trabzon - Ortahisar	283.509	317.520	34.011	1.13
Kastamonu- Merkez İlçe	115.871	148.931	33.060	2.51
Ordu - Altınordu	168.765	200.807	32.042	1.74
Samsun - İlkadım	303.202	332.230	29.028	0.91
Tokat - Merkez İlçe	176.564	201.294	24.730	1.31
Amasya - Merkez İlçe	128.703	149.084	20.381	1,47

Kaynak: TÜİK 2008 ve 2018a, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Mekânsal Ayrışma

Samsun İli Metropol İlçelerinde, Yaş ve Cinsiyet Yapısına Göre Mekânsal Ayrışma

2018 ADNKS verilerine göre 1.335.716 olan Samsun ili nüfusunun 273.641'i (% 20,5'i) 0-14 yaş arası çocuk; 913.109'u (% 68,4'ü) 15-64 yaş arası yetişkin; 148.966'sı (% 11,2'si) ise 65 ve üstü yaşlı nüfustan oluşmaktadır (Tablo 5). Bu rakamlara göre Samsun ilinde çocuk nüfus oranı ülke ortalamasının gerisinde, yetişkin ve yaşlı nüfus oranları hayli üstündedir. Metropolitan yerleşmenin yayıldığı üç ilçe karşılaştırıldığında, ilçelerin kendi aralarında ayrıştığı; Canik ilçesinin çocuk nüfus; Atakum ilçesinin yetişkin nüfus, İlkadım ilçesinin ise yaşlı nüfus oranı fazlalığı ile ön plana çıktığı görülmektedir.

Tablo 5: Samsun İli Metropol İlçelerinde Çocuk, Yetişkin ve Yaşlı Nüfusun Oransal Dağılışı (2018)

Nüfus Grubu	Atakum	İlkadım	Canik	Samsun İli	Türkiye
Çocuk Nüfus (0-14 Yaş)	19,2	21,1	24,0	20,5	23,4
Yetişkin Nüfus (15-64 Yaş)	73,6	69,3	68,5	68,4	67,8
Yaşlı Nüfus (65 ve Üstü Yaş)	7,3	9,7	7,6	11,2	8,8

Kaynak: TÜİK 2008 ve 2018a, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

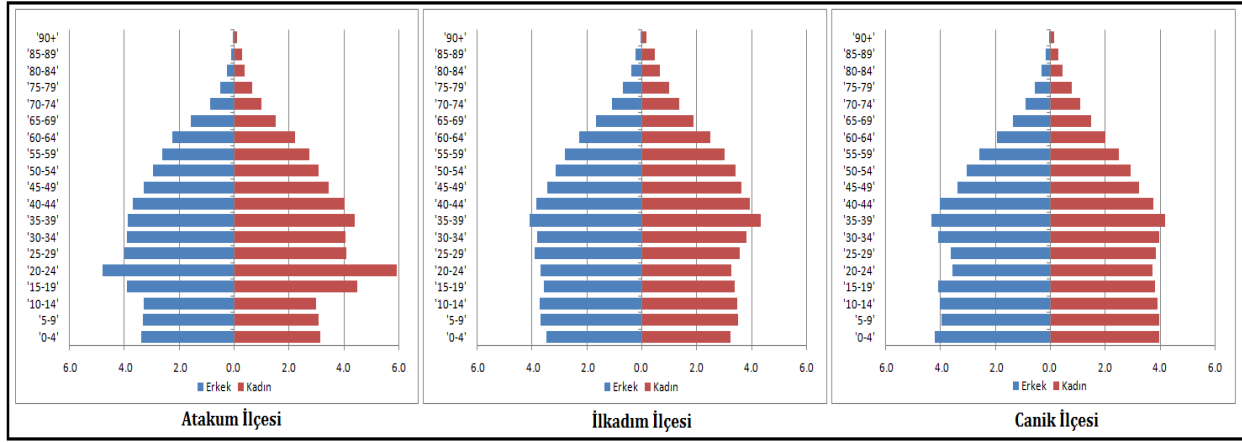
Yüceşahin ve Tüysüz (2011: 166), yükseköğretim çağı nüfusun farklılaşma yaratabileceği varsayımı ile 20-24 yaş arası nüfusun, toplam nüfusa göre oranını belirlemişlerdir. Samsun şehrinin yayıldığı metropol ilçelerin nüfus yaş yapısını gösteren Tablo 6 ile bu tablolara göre çizilmiş nüfus piramitleri incelendiğinde (Şekil 4), Atakum ilçesinde 20-24 yaş arası nüfusun belirgin bir şekilde fazla olduğu görülmektedir. İlkadım ve Canik ilçelerinde görülmeyen bu fazlalık, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin Atakum İlçe sınırları içerisinde kalmasının; öğrenci yurtlarının büyük kısmının bu ilçede bulunmasının, yurtlarda barınma imkanı olmayan üniversitelilerin de Atakum'da ikamet etmeyi tercih ediyor olmasının bir sonucudur.

Üniversitelerin, şehirlerin nüfus artış hızını ve yapısını etkilediği bilinmektedir (Sargın, 2006: 121-123; Işık, 2008: 168; Akengin ve Kaykı, 2013: 518). 20-24 yaş grubundaki nüfusun, ilin diğer ilçelerine göre Atakum’u daha fazla tercih ediyor olmasında, üniversite kampüsünün bu ilçede var olmasının etkisi elbette büyüktür. Ama tek sebep bu değildir. Zira yapılan bir araştırmaya göre Atakum’u üniversitelilerin % 32,8’i şehir merkezi - üniversite ve sahil arasında merkezi bir konumda yer alması, % 21,5’i ulaşım kolaylığı, % 16,9’u sahil varlığı ve % 14,1’i de sakin - huzurlu bir yerleşme olması nedeni ile tercih etmektedirler (Koç, 2016: 84).

Tablo 6: Samsun İli ve Metropol İlçelerinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2018.)

İlçeler	Atakum		İlkadım		Canik		İl geneli	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Erkek	Kadın	Erkek
0-4	6.824	6.362	11.539	10.715	4.095	3.847	44.813	42.511
5-9	6.727	6.192	12.185	11.638	3.862	3.862	46.692	44.531
10-14	6.680	6.053	12.339	11.555	3.916	3.800	48.821	46.273
15-19	7.885	9.075	11.781	11.228	3.981	3.705	52.483	50.789
20-24	9.679	11.957	12.259	10.774	3.476	3.626	50.142	50.375
25-29	8.102	8.235	12.931	11.863	3.527	3.729	47.479	45.604
30-34	7.884	8.229	12.641	12.619	3.974	3.862	47.078	46.435
35-39	7.855	8.892	13.522	14.339	4.224	4.058	49.564	51.110
40-44	7.467	8.133	12.756	13.089	3.925	3.663	46.944	47.349
45-49	6.664	6.971	11.445	12.029	3.285	3.150	43.920	45.593
50-54	5.972	6.212	10.374	11.299	2.956	2.857	43.276	44.203
55-59	5.268	5.530	9.326	10.027	2.527	2.432	40.688	41.193
60-64	4.551	4.485	7.605	8.241	1.885	1.962	34.089	34.795
65-69	3.173	3.090	5.567	6.282	1.324	1.443	26.071	27.760
70-74	1.765	2.020	3.560	4.552	878	1.059	17.601	20.913
75-79	1.018	1.324	2.311	3.337	555	771	11.567	15.368
80-84	542	745	1.296	2.220	301	433	6.348	9.433
85-89	243	563	760	1.531	157	285	3.824	6.850
90+	61	190	153	542	37	135	686	2.545
Toplam Nüfus	98.360	104.258	164.350	167.880	48.885	48.679	662.086	673.630
20-24 yaş Grubunun Toplam Nüfusa Oranı (%)	9,8	11,5	7,5	6,4	7,1	7,4	7,6	7,5

Kaynak: TÜİK, 2018a, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 4: Samsun Şehrini Kapsayan Üç Belediyenin (Atakum, İlkadım ve Canik Belediyelerinin) Nüfus Piramitleri (2018)

Canik ilçesinde, diğer iki metropol ilçeye oranla çocuk nüfus oranı ve doğurganlık düzeyi daha yüksektir. Doğurganlık düzeyini tespit etmek için kullanılan göstergelerden biri 15-49 yaş grubundaki 1000 kadına düşen çocuk sayısıdır. Bu sayı Atakum için 214, İlkadım için 259, Canik içinse 306’dır (Tablo 7). Eğitim seviyesi yükseldikçe, ekonomik durum iyileştikçe doğumların azaldığı kabul edilir (Şahin, 2007: 87-88; Tümertekin ve Özgüç, 2011: 234). Sonraki paragraflarda açıklanacağı üzere, ilçe nüfusunun diğer iki ilçeye oranla eğitim seviyesinin düşük olması, ilçenin sanayi bölgesi olması sonuç üzerinde etkili olmuş olmalıdır.

Tablo 7: Samsun İli ve Metropol İlçelerinde Kadın – Çocuk Oranı (2018)

Metropol İlçeler	15-49 Yaş Grubundaki Kadın	0-4 Yaş Grubundaki Çocuk	Kadın – Çocuk Oranı
	Sayısı	Sayısı	
Atakum	61.492	13.186	214
İlkadım	85.941	22.254	259
Canik	25.973	7.942	306
İl geneli	337.255	87.324	259

Kaynak: TÜİK, 2018b, "İstatistiklerle Aile" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

İlkadım ilçesinde, diğer metropolitan ilçelere göre yaşlı nüfus oranının fazlalığı dikkat çekmektedir. Yaş arttıkça ikametgah hareketliliğinin azaldığına dair araştırmalar bulunmaktadır (Kamacı, 2014: 6). İlkadım şehrin nüvesini oluşturmaktadır. İlkadım'da yaş alan, yaşlanan nüfus, hareketlilik üzerinde etkili olan diğer faktörlere (örneğin ekonomik faktörler) ek olarak yaşadığı muhite aidiyet hissetme, uzun süreli komşuluk ilişkileri, mekandaki anılar vb. gibi psiko-sosyal faktörler nedeni ile yeni gelişen Atakum ve Canik'e doğru yer değişikliği konusunda çekimser davranmış olabilir. Ancak bunu teyit edecek alan araştırmalarına ihtiyaç vardır.

2018 ADNKS verilerine göre ülke ve il genelinde hanehalkı büyüklüğü 3,4 kişidir. Atakum ilçesinde bu oran 3,06'ya kadar düşerken, Canik ilçesinde 3,53'e yükselmektedir. Atakum ilçesinde hanehalkı büyüklüğünün az olması üzerinde doğum oranlarının azlığı ile bekar öğrenci nüfusun çokluğu etkili olmuştur. Yılmaz, yeni evlilerin aile uzağında yer tercihine vurgu yapmış, Samsun özelinde bu tercihin adresinin Atakum olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2016: 43). Bu tespit ışığında, Atakum ilçesinde hanehalkı büyüklüğünün az olması üzerinde, şehir içi ikametgah hareketliliğinin de etkisinin olduğunu söyleyebiliriz (Tablo 8).

Metropol İlçeler	2010	2014	2018
Atakum	3.53	3.17	3.06
İlkadım	3.58	3.34	3.24
Canik	4.10	3.73	3.53
İl geneli	4	3.7	3.4

Kaynak: TÜİK, 2018b, "İstatistiklerle Aile" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Samsun ilinde nüfusun % 49,6'sı erkeklerden, % 50,4'ü kadınlardan oluşmaktadır. Canik ilçesinde erkek nüfus fazlalığı söz konusudur. Bu durum üzerinde erkek nüfus istihdamının daha fazla olduğu küçük sanayi sitesinin ve oto galerilerin ilçe sınırları içerisinde kalmasının rolü vardır (Tablo 9). Atakum ve İlkadım ilçelerinde kadın nüfus fazlalığı sözkonusudur. Fark, Atakum ilçesinde daha belirgindir. Bu durum, özellikle 20-24, 30-44 ve 64 üstü yaş gruplarındaki eşitsizlikten kaynaklanmaktadır.

İlçeler	Erkek		Kadın	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Atakum	98.360	48,5	104.258	51,5
İlkadım	164.350	49,5	167.880	50,5
Canik	48.885	50,1	48.679	49,9
Samsun İli	662.086	49,6	673.630	50,4

Kaynak: TÜİK, 2018a, "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi - ADNKS" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Samsun İli Metropol İlçelerinde, Eğitim Durumuna Göre Mekansal Ayrışma

Şener ve arkadaşları (2014: 23) ekonomik hayata ilişkin veri bulunmadığı hallerde, sınırlılıkları olmakla birlikte, sosyo-ekonomik farklılaşmayı tespit edebilmek için, nüfusun eğitim durumuna ilişkin verilerin kullanılabilceğini ifade etmişlerdir. Eğitim düzeyi yüksek hanelerde istihdama katılımın, gelirin ve yaşam standardının daha yüksek olduğu varsayımından hareketle, 25 yaş üstü nüfustaki üniversite mezunlarının, sosyo-ekonomik durumu ortaya koymak için iyi bir gösterge olduğunu ileri sürmüşlerdir. Yüceşahin ve Tüysüz de (2011: 167) Ankara ilindeki sosyo-mekansal ayrışmayı konu alan çalışmalarında sosyal farklılıkları ifade etmek için nüfusun eğitim durumuna ilişkin verileri kullanarak dört gösterge (Okuma yazma bilmeyen nüfusun mahalle nüfusuna oranı, ilkökul mezunu nüfusun mahalle nüfusuna oranı, lise mezunu nüfusun mahalle nüfusuna oranı, yükseköğretim mezunu nüfusun mahalle nüfusuna oranı) üretmişlerdir

Samsun ili metropol ilçelerinde, 25 yaş üstü nüfusun eğitim seviyesine göre dağılımını gösteren Tablo 10'da, metropol ilçeler arasındaki keskin fark dikkati çekmektedir. İlkokul ve altı düzeyde eğitim seviyesinde olanların oranı İlkadım ilçesinde % 29,8; Canik ilçesinde % 40,7, Atakum ilçesinde ise % 21,9'dur. Samsun ili metropol ilçelerinde 25 yaş üstü nüfusun % 50,3'ünü, lise ve üstü okul mezunları oluşturmaktadır. Oysa bunun oranı Canik ilçesinde % 30, İlkadım ilçesinde % 48,0, Atakum ilçesinde ise % 64,2'dir. Bu üç ilçedeki 90.260 yükseköğretim ve fakülte mezunundan 40.591'i (% 45'i), 9.515 yüksek lisans mezunundan 5.304'i (% 57'si), 2.416 doktora mezunundan 1.758'i (% 72,8'i) Atakum ilçesinde yaşamaktadır. Bu veriler ışığında eğitim durumu açısından Atakum ilçesinin, şehrin diğer ilçelerinden pozitif yönde ayrıştığı söylenebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında üniversite varlığı elbette etkilidir. Bunun yanı sıra ilçenin orta ve üstü gelir grubu tarafından tercih ediliyor olmasının da katkısı olduğu söylenebilir.

Eğitim Seviyesi	Atakum		Canik		İlkadım		Toplam	
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)
Bilinmeyen	927	0.8	373	0.6	1.320	0.6	2.620	0.7
Okuma Yazma Bilmeyen	1.316	1.1	2.408	4.1	5.578	2.7	9.302	2.4
Okuma Yazma Bilen, Fakat Bir Okul Bitirmeyen	4.423	3.6	3.249	5.5	8.751	4.2	16.423	4.2
İlkokul	19.825	16.4	17.791	30.4	46.330	22.3	83.946	21.7
Ara Toplam	26.491	21.9	23.821	40.7	61.979	29.8	112.291	29.0
İlköğretim	9.304	7.7	12.050	20.6	27.276	13.1	48.630	12.5
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	7.650	6.3	5.134	8.8	18.908	9.1	31.692	8.2
Ara toplam	16.954	14.0	17.184	29.3	46.184	22.2	80.322	20.7
Lise ve Dengi Meslek Okulu	30.100	24.8	10.274	17.5	52.547	25.3	92.921	24.0
Yüksekokul veya Fakülte	40.591	33.5	6.735	11.5	42.934	20.6	90.260	23.3
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	5.304	4.4	494	0.8	3.717	1.8	9.515	2.5
Doktora	1.758	1.5	69	0.1	589	0.3	2.416	0.6
Ara Toplam	77.753	64.2	17.572	30.0	99.787	48.0	195.112	50.3
Toplam	121.198	100.0	58.577	100.0	207.950	100.0	387.725	100.0

Kaynak: TÜİK, 2018c, "Ulusal Eğitim İstatistikleri" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şener ve arkadaşları (2014: 23), kadın okuryazarlığının, kadının toplumsal yaşama katılımı, hizmetlerden yararlanma düzeyi üzerinde etkili olduğu varsayımıyla, sosyal gelişmişlik açısından önemli bir göstergesi olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu varsayımdan hareketle, Samsun ili metropol ilçelerinde, kadın nüfusun farklı eğitim seviyeleri açısından eğitim durumuna ilişkin göstergeler üretilmiştir.

İlkokul ve altı düzeyde eğitim seviyesinde olan kadınların oranı İlkadım ilçesinde % 38, Canik ilçesinde % 49,4, Atakum ilçesinde ise % 28,1'dir. Samsun ili metropol ilçelerinde 25 yaş üstü kadın nüfusun % 45'ini lise ve üstü okul mezunları oluşturmaktadır. Oysa bunun oranı Canik ilçesinde % 25,7, İlkadım ilçesinde % 42,4, Atakum ilçesinde ise % 58,5'dir. Bu üç ilçedeki 41.470 yüksekokul ve fakülte mezunu kadının 18.840'ı (% 45,1'i), 4.253 yüksek lisans mezunu kadının 2.453'ü (% 57,7'si), 910 doktora mezunu kadının 650'si (% 71,4'ü) Atakum ilçesinde yaşamaktadır (Tablo 11). Bu veriler ışığında Atakum ilçesinin, kadınların eğitim seviyesi açısından, ilin diğer ilçelerinden belirgin bir şekilde pozitif anlamda ayrıştığı söylenebilir.

Eğitim Seviyesi	Atakum		Canik		İlkadım		Toplam	
	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)	Miktar	Oran (%)
Bilinmeyen	487	0.8	196	0.7	713	0.7	1.396	0.7
Okuma Yazma Bilmeyen	1.116	1.8	2.063	7.0	4.879	4.5	8.058	4.0
Okuma Yazma Bilen, Fakat Bir Okul Bitirmeyen	3.472	5.5	2.383	8.1	6.882	6.4	12.737	6.4
İlkokul	12.490	20.0	9.903	33.7	28.537	26.4	50.930	25.5
Ara Toplam	17.565	28.1	14.545	49.4	41.011	38.0	73.121	36.6
İlköğretim	4.476	7.2	5.073	17.2	12.178	11.3	21.727	10.9
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu	3.943	6.3	2.227	7.6	9.028	8.4	15.198	7.6
Ara toplam	8.419	13.5	7.300	24.8	21.206	19.6	36.925	18.5
Lise ve Dengi Meslek Okulu	14.657	23.4	4.213	14.3	24.127	22.4	42.997	21.5
Yüksekokul veya Fakülte	18.840	30.1	3.113	10.6	19.787	18.3	41.740	20.9
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	2.453	3.9	217	0.7	1.583	1.5	4.253	2.1
Doktora	650	1.0	26	0.1	234	0.2	910	0.5
Ara Toplam	36.600	58.5	7.569	25.7	45.731	42.4	89.900	45.0
Toplam	62.584	100.0	29.414	100.0	107.948	100.0	199.946	100.0

Kaynak: TÜİK, 2018c, "Ulusal Eğitim İstatistikleri" veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Atakum ilçesinde kadın okuryazarlığının ve eğitim seviyesinin daha yüksek oranlarda seyretmesi üzerinde etkili olan temel faktör, ilçedeki üniversite varlığıdır. Şehrin morfolojisi de bu etkiyi pekiştirmiştir. Şöyleki; doğu batı yönünde lineer uzanan şehirde, üniversite yerleşkesi "Kaplan Sırtı" olarak bilinen yere, yerleşmenin batı ucuna kurulmuştur. Bu sit tercihinin bir sonucu olarak üniversite yerleşkesi ile İlkadım ilçe merkezi arasında 10-20, Canik ilçe merkezi arasında ise 25 km.'ye yakın bir mesafe vardır. Üniversite yerleşkesi yine Atakum ilçesinde olmakla birlikte, İlkadım sınırına kurulmuş olsa idi; Atakum ilçesi ile diğer ilçeler arasındaki fark muhtemelen bu kadar belirgin olmazdı. Ve yine şehir morfolojik açıdan lineer değil de dairevi görünüme sahip olsa idi, diğer ilçelerle üniversite yerleşkesi arasındaki mesafe daha kısa olacağı için büyük olasılıkla farklılaşma bu boyutta gerçekleşmeyecekti.

Samsun İli Metropol İlçelerinde, Nüfusa Kayıtlı Olunan Yere Göre Mekansal Ayrışma

2018 yılı "nüfusa kayıtlı olunan yere göre ikamet edilen yer" veri setine göre Atakum nüfusunun % 16,1'i (32.648'i) Atakum; Canik nüfusunun % 33'ü (32.168) Canik; İlkadım nüfusunun ise % 27,7'si (91.983) İlkadım ilçesi nüfusuna

kayıtlıdır (Tablo 12). Bu rakamlar, Atakum ilçesinde daha belirgin olmakla birlikte üç metropol ilçenin de nüfuslanmasında, ülkenin diğer kesimlerinden alınan göçlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Samsun nüfusuna kayıtlı olup da Atakum ilçesinde ikamet edenlerin oranı % 52,5; Canik ilçesinde ikamet edenlerin oranı % 78,3; İlkadım ilçesinde ikamet edenlerin oranı ise % 71,1'dir. Bu rakamlar metropol ilçelere doğru olan göçlerin önemli bir kısmının il içinden geldiğini, bu ilçelerin il içinde çekim merkezi olduğunu göstermektedir.

İlkadım ilçesi, ilin diğer ilçelerinin hepsinden nüfus almıştır. Atakum ilçesinin merkezdeki İlkadım, ilin batı yarısındaki Yakakent, Alaçam, Bafra, Ondokuzmayıs ile ilin güneyindeki Havza, Kavak, Vezirköprü ve Ladik ilçe nüfusuna kayıtlı olanlar tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir. İlin doğu yarısındaki Tekkeköy, Çarşamba, Ayvacık, Asarcık, Salıpazarı ve Termelilerin ise Atakum'a oranla daha çok Canik'e yöneldikleri tespit edilmekte, bu yönü ile Atakum ve Canik ilçeleri arasında mekansal ayrışmanın olduğu görülmektedir.

Tablo 12: Samsun İlçelerine Kayıtlı Nüfusun, İkamet Etikleri Metropol İlçelere Göre Dağılımı (2018)

İlçeler	Atakum		İlkadım		Canik	
	Miktar	Oran(%)	Miktar	Oran(%)	Miktar	Oran(%)
Atakum	32.648	16.1	20.139	6.1	1.231	1.3
İlkadım	23.114	11.4	91.983	27.7	7.406	7.6
Canik	3.606	1.8	14.876	4.5	32.168	33.0
Tekkeköy	2.821	1.4	8.898	2.7	4.517	4.6
Alaçam	2.503	1.2	2.971	0.9	321	0.3
Bafra	6.783	3.3	6.541	2.0	1.094	1.1
Çarşamba	7.702	3.8	19.153	5.8	10.022	10.3
Havza	3.392	1.7	3.643	1.1	439	0.4
Kavak	6.737	3.3	33.928	10.2	2.130	2.2
Ladik	3.056	1.5	5.484	1.7	623	0.6
Terme	4.925	2.4	10.397	3.1	5.384	5.5
Vezirköprü	2.739	1.4	2.687	0.8	356	0.4
Asarcık	686	0.3	3.960	1.2	766	0.8
Ondokuzmayıs	2.782	1.4	3.990	1.2	816	0.8
Salıpazarı	1.484	0.7	5.482	1.7	7.531	7.7
Ayvacık	844	0.4	1.496	0.5	1.492	1.5
Yakakent	624	0.3	731	0.2	55	0.1
Toplam	106.446	52.5	236.359	71.1	76.351	78.3

Kaynak: TÜİK, 2018d, "Nüfusa Kayıtlı Olunan Yere Göre İkamet Edilen Yer " veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yüceşahin ve Tüysüz (2011: 167) çalışmalarında, TÜİK tarafından sunulan "doğum yerine göre nüfusun mahallelere göre dağılımı" veri setini kullanarak Ankara için İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi doğumluların mahalle nüfusuna oranını hesaplamışlar; amaca uygun üç gösterge üretmişlerdir. Samsun, daha çok Karadeniz Bölgesi'nden nüfus aldığı için bu çalışmada, bu bölge ile diğer bölgelere kayıtlı nüfusun ilçe nüfusuna oranları hesaplanmıştır. Buna göre Karadeniz Bölgesi nüfusuna kayıtlı olanların oranı Atakum ilçesinde % 27,6; İlkadım ilçesinde % 17,1, Canik ilçesinde ise % 15,7 olarak tespit edilmiştir. Rakamlar Karadeniz Bölgesi'nden Samsun'un metropol ilçelerine doğru bir nüfus hareketi olduğunu, ancak bölgeden nüfus çekme konusunda İlkadım ve Canik ilçelerinin Atakum'un bir hayli gerisinde kaldığını göstermektedir (Tablo 13).

Rize, Trabzon, Ordu, Giresun ve Gümüşhane nüfusuna kayıtlı olanların sayısının Atakum'a kıyasla İlkadım ilçesinde daha fazla olduğu görülmektedir. Bu illerden Samsun'a yönelik göçlerin başladığı dönemlerde, Samsun şehrinin sadece İlkadım ilçesinin kapsadığı alan ile sınırlı olması, başka bir ifade ile Atakum'un şehirselleşmesinin belirmemiş olması bu rakamların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Amasya, Tokat ve Çorum nüfusuna kayıtlı olanların Atakum'daki fazlalığı, bu illerden Samsun'a yönelen göçlerin yakın zamanda, Atakum belirledikten sonra yaygınlaşması ile ilgilidir. Sinopluların daha çok Atakum'u ikamet alanı olarak tercih etmesi, lineer uzanan Samsun şehrinde Atakum'un Sinop iline daha yakın oluşu ile açıklanabilir. İlkadım'a daha yakın olan ve Samsun'a göç serüveni diğer Doğu Karadeniz illeri ile eş zamanlı olan Artvinlilerin, Canik ve İlkadım ilçelerinde değil de Atakum'da daha fazla olması, ayrıca araştırılması gereken bir durumdur.

Karadenizlilerin Samsun şehri tercihinde konum, eğitim, iş, deniz varlığı, uygun iklim şartları (Dinçer, Zeybek, Yılmaz ve Hatipoğlu, 2017: 894) ve akrabalık bağları (Zeybek, Uzun, Yılmaz, Bahadır, Dinçer ve Hatipoğlu, 2017: 901; Gül, 2018: 203) gibi faktörler etkili olmuştur. Son dönemlerde yakın illerden aileleriyle birlikte emeklilerin, emlak yatırımı yapmak isteyen tasarruf sahiplerinin de Samsun şehrine (Zeybek, Uzun, Yılmaz, Bahadır, Dinçer ve Hatipoğlu, 2017: 874; Gül, 2018: 204), özellikle de Atakum ilçesine yöneldiği gözlenmektedir. Ilık kış, bölge illerine göre nispeten iyi hizmet kalitesi ve yaşam standardı da bunda etkili olmalıdır. Çevredeki üniversiteler içinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin marka değerinin yüksek olması, hem yakın çevreden hem de ülkenin uzak illerinden öğrencilerin de Atakum'a gelmesine yol açmaktadır.

Yukarıda belirtilen illerin (Artvin, Rize, Trabzon, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Amasya, Tokat, Çorum, ve Sinop) dışında kalan 70 ilin nüfusuna kayıtlı olup da Samsun ilinde ikamet edenlerin sayısı 74.518 kişidir. Bunların % 43,6'sı (32.513) Atakum ilçesinde ikamet etmektedir. Üniversite yerleşkesinin ilçede yer almasının da eseri olan bu veri, ülke genelinde, ilin diğer ilçelerine göre en çok tercih edilen idari birimin, kısa bir geçmişi olan "Atakum" olduğunu göstermektedir.

İller	Atakum	İlkadım	Canik	Samsun İli
Artvin	4.597	2.215	243	8.489
Rize	4.142	5.246	829	11.833
Trabzon	11.543	15.500	4.118	39.344
Gümüşhane	1.865	2.449	240	5.167
Giresun	4.305	5.179	969	12.986
Ara Toplam	26.452	30.589	6.399	77.819
Oran (%)	13.1	9.2	6.6	5.8
Ordu	11.228	14.423	6.905	46.588
Amasya	6.400	5.029	804	15.088
Çorum	3.900	1.607	313	7.366
Tokat	5.553	3.451	646	12.046
Sinop	2.373	1.808	249	6.931
Ara Toplam	29.454	26.318	8.917	88.019
Oran (%)	14.5	7.9	9.1	6.6
Diğer İller	32.513	21.040	3.827	74.518
Oran (%)	16.0	6.3	3.9	5.6
Toplam	88.419	77.947	19.143	24.356

Kaynak: TÜİK, 2018d, "Nüfusa Kayıtlı Olunan Yere Göre İkamet Edilen Yer " veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Samsun İli Metropol İlçelerinde, Seçmen Eğilime Göre Mekansal Ayrışma

Bireylerin yaşama dair duruşları, sosyo-kültürel yapıları, siyasi tercihleri ile görünür hale gelebilmektedir. Seçim sonuçlarının mekansal ölçekte derleniyor ve paylaşılıyor olması, her ne kadar daha önce yapılan çalışmalarda faydalanılmamış olsa da, mekansal ayrışmayı tespitinde kullanımlarını mümkün kılmaktadır. Özellikle siyasi partiler arasındaki uzlaşma halinin ortadan kalktığı, kutuplaşmanın arttığı dönemlerde seçim sonuçları "ayrışma" üzerinde daha berrak çıkarımlar yapılmasına imkan vermektedir. [Kardam ve Tüzün \(1998\)](#), Türkiye'de 1950-1980 döneminde "Cumhuriyet Halk Partisi ve Demokrat Parti"; 1990 sonrasında ise "Refah Partisi ve Diğerleri" şeklinde kutuplaşma olduğunu belirtmiştir. Yeni milenyumda "Adalet ve Kalkınma Partisi ile Diğerleri" şeklinde beliren kutuplaşma süreci, karşılıklı sert demeç - söylemlerle keskinleşmiş; "Cumhur" ve "Millet" ittifakı olarak netleşmiştir.

Tablo 14'de, 2011 ve sonrasında yapılan milletvekili seçim sonuçlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Samsun ili ve metropol ilçelerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) seçmenler tarafından daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Aynı partinin oy oranları Atakum ve Canik ilçeleri düzeyinde karşılaştırıldığında ise genel eğilimden ayrılan durum dikkati çekmektedir. AK Parti tercihinin Canik ilçesinde, il ortalamasının hayli üstünde; Atakum ilçesinde ise altında kaldığı, iki ilçe arasındaki oransal farkın % 20'den yüksek olduğu tespit edilmektedir.

2018 verilerine göre Samsun ili metropol ilçelerinde Cumhuriyet Halk Partisi toplam 84.564 oy almıştır. Bunun sadece 7.083'ü Canik ilçesinde kullanılmıştır. AK Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasi yelpazedeki yerlerini ve ilçedeki oy oranlarını dikkate alarak, Canik ilçesinin daha muhafazakar yapıda olanların yerleşim alanı olduğu söylenebilir. Bu durumun ortaya çıkmasında, muhafazakar nüfusun toplanması ya da diğer grubun bu alandan çekilmesi süreçleri etkili olmuştur. Hangisinin daha etkili olduğu sorusu, araştırılmayı beklemektedir.

Siyasi Partiler	Seçimler	Atakum (%)	İlkadım (%)	Canik (%)	Samsun Geneli (%)
AK PARTİ	2011 Milletvekili Seçimleri	49,4	55,2	70,5	61,5
	2015 Milletvekili Seçimleri (Haziran)	39,5	46,3	61,7	52,9
	2015 Milletvekili Seçimleri (Kasım)	47,5	57,2	73,8	63,7
	2018 Milletvekili Seçimleri	36,4	44,0	57,8	51,0
CHP	2011 Milletvekili Seçimleri	32,5	28,2	16,2	21,7
	2015 Milletvekili Seçimleri (Haziran)	34,0	29,5	17,9	23,1
	2015 Milletvekili Seçimleri (Kasım)	32,1	25,9	13,5	20,4
	2018 Milletvekili Seçimleri	28,4	21,6	11,7	17,1
MHP	2011 Milletvekili Seçimleri	13,6	11,4	8,2	11,2
	2015 Milletvekili Seçimleri (Haziran)	20,0	17,9	14,9	17,9
	2015 Milletvekili Seçimleri (Kasım)	16,5	13,5	9,8	12,5
	2018 Milletvekili Seçimleri	13,9	12,1	8,6	16,2
İYİ PARTİ	2018 Milletvekili Seçimleri	15,0	12,1	8,6	11,0
	2011 Milletvekili Seçimleri	4,5	5,2	5,1	5,6
Diğer Partiler	2015 Milletvekili Seçimleri (Haziran)	6,5	6,3	5,5	6,1
	2015 Milletvekili Seçimleri (Kasım)	3,9	3,4	2,9	3,4
	2018 Milletvekili Seçimleri	6,3	5,3	4,1	4,7

Kaynak: TÜİK, 2018e, "Milletvekili Seçim Sonuçları " veri tabanından yararlanılarak hazırlanmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Samsun şehri 1960 sonrasında önce doğu, sonrasında ise batı yönünde gelişme göstermiştir. Nüfusundaki artışa bağlı olarak “Büyükşehir” statüsü kazanan yerleşmenin doğu kısmı “Canik”, batı kısmı ise “Atakum” ilçesi olarak tüzel kişilik kazanmıştır. Bu çalışmada “Samsun ili metropol ilçeleri arasında nüfus özelliklerine göre mekânsal ayrışma vardır” hipotezi sınanmış idi. İlçe düzeyinde derlenen ve sunulan verilerden üretilen göstergelere göre yeni kurulan Atakum ve Canik ilçelerinin, demografik ve kültürel özellikler bakımından birbirinden ayrıştığı tespit edilmiştir.

Lineer olarak gelişen şehirde, konum olarak Atakum ve Canik ilçelerinin arasında yer alan İlkadım ilçesi, demografik ve kültürel açıdan hangi ilçeye daha yakın özellikler göstermektedir? Bu soruyu yanıtlamak için, önce ele alınan kriterlere göre Atakum ile Canik ilçeleri arasındaki fark tespit edilmiştir. Bu fark “1” birim olarak kabul edilmiştir. Daha sonra Atakum ile İlkadım ilçeleri arasındaki fark belirlenmiştir. İlkadım ile Atakum ilçeleri arasındaki fark, Atakum ve Canik ilçeleri arasındaki farka oranlanmıştır. İşlem sonucunda ortaya çıkan değer, “0” a yaklaştıkça İlkadım ilçesinin Atakum ilçesine, “1”e yaklaştıkça ise Canik ilçesine daha benzer özellikler sergilediğini göstermektedir. Buna göre İlkadım ilçesi genel olarak bu iki ilçe arasında pozisyon almakta; seçmen eğilimi bakımından Atakum ilçesine; nüfus artış hızı, yetişkin nüfus oranı, 20-24 yaş nüfus oranı, ilçedeki Samsunlu oranı bakımından Canik ilçesine daha çok benzemektedir. Yaşlı nüfus oranı bakımından ikisinden de ayrılmaktadır (Tablo 15).

Tablo 15: Mekânsal Ayrışma Açısından İlkadım İlçesinin Atakum ve Canik İlçesine Göre Pozisyonu

	Atakum	Canik	İlkadım	Atakum ve Canik İlçeleri Arasındaki Fark (1)	Atakum ve İlkadım İlçeleri Arasındaki Fark (2)	Sonuç (2/1)
Nüfus Artış Hızı (1990 - 2018)	5	1,5	1	3,5	4	1,14
Çocuk Nüfus Oranı (%)	19,2	24	21,1	-4,8	-1,9	0,40
Yetişkin Nüfus Oranı (%)	73,6	68,5	69,3	5,1	4,3	0,84
Yaşlı Nüfus Oranı (%)	7,3	7,6	9,7	-0,3	-2,4	8,04
20-24 Yaş Nüfus Oranı (%)	10,7	7,3	6,9	3,4	3,8	1,12
Kadın Başına Çocuk	214	308	259	-94	-45	0,48
Hanehalkı Büyüklüğü	3,06	3,53	3,24	-0,47	-0,18	0,38
Cinsiyet (Erkek) Oranı (%)	48,5	50,1	49,5	-1,6	-1	0,62
Lise ve Üstü Eğitimli Oranı (%) (Toplam)	64,2	30	48	34,2	16,2	0,47
Lise ve Üstü Eğitimli Oranı (%) (Kadın)	58,5	25,7	42,4	32,8	16,1	0,49
İlçedeki Samsunluların Oranı (%)	52,5	78,3	71,1	-25,8	-18,6	0,72
AK Parti Oy Oranı (2018)	36,4	73,8	44	-37,4	-7,6	0,20

Atakum, eğitim, kıyı uzunluğu, plajlı kıyı varlığı gibi doğal çevre özellikleri bakımından Canik ilçesine göre daha avantajlı özelliklere sahiptir. Çevresel determinist bir yaklaşımla, ayrışma üzerinde bu özelliklerin etkili olduğu ileri sürülebilir. Ancak en az bu özellikler kadar planlama politikalarının da - mekan üretimi ve tasarımının da etkili olduğunu ifade etmek gerekir. Şöyle ki; hakim rüzgar ve akıntı yönü dikkate alınarak, doğru bir kararla şehir nüvesinin doğu kısmı sanayi alanı olarak belirlenmiştir. Üniversite ise şehrin diğer gelişme yönüne kurulmuştur. Üniversite ve sanayinin hitap ettiği nüfusun farklı özellikler göstermesi, beliren ayrışmanın temel sebeplerinden biridir. Şehrin lineer şekli de ayrışmayı desteklemiştir. Çünkü yerleşme dairevi bir yapıya sahip olsa idi, sanayi ve üniversite sitesi Atakum ve Canik ilçeleri arasında bu boyutta bir ayrışmaya yol açmayabilirdi. Ayrıca Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin ana yerleşkesi (Kurupelit Kampüsü) İlkadım ilçe sınırının yaklaşık 10 km. kadar batısına, Atakum ilçesinin ise merkezi kısmına kurulmuştur. Kampüs alanı olarak İlkadım ile Atakum ilçe sınırının kesiştiği Karasamsun Sırtları ana yerleşke alanı olarak tercih edilse, Atakum ile İlkadım ilçeleri arasındaki ayrışma da şimdiki büyüklükte olmayabilirdi.

Samsun şehrinin merkezi kısmını oluşturan İlkadım ilçesinin nüfusu, diğer iki ilçe nüfusunun toplamından fazladır. Bu ilçeden hem Atakum, hem de Canik ilçesine doğru, otobüs ve dolmuş hatları bulunmaktadır. Şehirde, 2000 yılı sonrasında hafif raylı sistemle yolcu taşınmaya da başlanmıştır. Doğru - Batı yönünde uzanan hat, Atakum yerleşmesinin merkezi kısımlarından, İlkadım ve Canik ilçelerinde ise konutların olmadığı kıyı - kenar kesiminden geçmektedir. Bu hızlı, konforlu ulaşım seçeneği, Atakum'un nüfuslanmasını hızlandırmıştır. Çünkü, konjüktürel olarak hızlı konut üretilen bir dönemde, fiziki ve zaman mesafesi uzak alanların; hafif raylı sistemin devreye girmesi ile merkeze yakınlaşması, buralarda konut üretimini hızlandırmıştır. Birikimi bulunan ve kredi kullanabilecek durumda olan orta sınıf; üretilen yeni, yeni olduğu için de ederi, alt gelir grubunda olanların erişmekte zorlanacağı rakamlarda olan konutları sahiplenmişlerdir. Bu gelişmeler ayrışmayı hızlandırmıştır. Son 10 yılda Atakum nüfusunun yaklaşık 100.000 kişi artarak kendini katlaması üzerinde yaşanan bu gelişmenin etkisi büyüktür.

Türkiye şehirlerinde ilk mekânsal ayrışma, konut arzının azlığı sonucunda gecekondulaşma şeklinde belirmiştir. 2000 sonrası ayrışma da ise yeni konut arzı ve bu konutlara erişebilme imkânı olan orta sınıfın bu alanlara doğru hareketliliğinin eseridir. Atakum ilçesinin ayrışması ikinci gruba uymaktadır.

Ortak merkezli çemberler modelinde, sosyo-ekonomik açıdan merkezi çevreleyen kuşaklar halinde nüfusun tabakalar oluşturduğu ileri sürülmüş idi. Samsun modele yönelik eleştirileri destekler bir örnek oluşturmaktadır. Zira şehirde ayrışma, merkezi çevreleyen kuşaklardan ziyade birbirinden bağımsız bölümler şeklinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle Samsun şehrinin, çok çekirdekli modele daha uygun bir örnek oluşturduğu söylenebilir.

Ortak merkezli çemberler modelinde merkezi iş alanı (MİA) ve çevresi daha heterojen olarak kabul edilmiştir. Oysa Samsun özelinde, nüfusun kayıtlı olduğu yer veri setinde de görüldüğü üzere, Atakum ilçesi daha heterojen bir yapıya sahiptir. Bu özel durum ilçenin çalışmak amacı ile şehre yeni gelenler tarafından değil de, öğrenciler ve emekliler tarafından tercih edilmesinin sonucudur.

Ataç, onbeş büyük şehir üzerinden Türkiye’de mekansal ayrışmayı ele aldığı çalışmasında, ülkede mekansal ayrışmanın sadece İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlere özgü olmadığını (2012:274); onbeş büyük şehirde varsıl (zengin-üst statü grubu) ve yoksul kesimin birbirine temas etmediğini (2012:275); İzmir örneği üzerinden açıkladığı kıyı şehirlerinde ise üst statü grubunun başka hiçbir statü grubunun girmesine izin vermeyecek şekilde kıyıda konumlandığını, alt statü grubunun ise kıyının olabildiğince uzağında yer seçtiğini ifade etmiştir (2012:267). Bu çalışma, Ataç’ın tespitlerini doğrulamakta; ek olarak kıyıda ilçeler arasında da bir kademelenme olduğunu belgelemekte; bu yönü ile literatüre katkı sağlamaktadır.

Atakum sahilinde ilk yerleşmeler, 1960’lı yıllarda merkezde ikamet eden doktor, tüccar gibi seçkin kesimin köylülerle olan hasta, müşteri diyalogunu geliştirerek yer satın almaları ve buralarda sayfiye evleri kurmaları ile başlamıştır (Sancak, 2014: 6). Bu yönü ile ilçenin slum, getto veya gecekondular olarak değil de banliyö olarak doğduğunu söyleyebiliriz. Kısa süre içerisindeki hızlı nüfuslanma ile iki katlı yazlıklar yerini çok katlı binalara bırakmış; yerleşme de banliyö özelliğini kaybedip, MİA’sı beliren modern bir şehre dönüşmeye başlamıştır.

Alan yazında mekânsal ayrışma, daha çok dezavantajlı gruplar üzerinden ele alınmış, zorunluluğun eseri olduğu vurgulanmıştır. Samsun şehri özelinde ise ayrışma, orta sınıfın gönüllü olarak yer değiştirmesine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Özellikle ilkadım ilçesinden, Atakum ilçesine giden orta sınıfın terk ettiği alanlara, yine gönüllü olarak görece daha alt statüdeki gruplar yerleşmektedir. Birbirini tetikleyen bu ikametgâh hareketliliği, iki ilçe arasında eşitsizliği artırmakta, ayrışmayı belirginleştirmektedir. 2017 verilerine göre şehirdeki sığınmacıların 5778’i ilkadım, 1135’i Canik, 1060’ı da Atakum ilçesinde yaşamaktadır (Akman ve Yöntem Balaban, 2017: 10). Irak ve Suriyeli sığınmacıların daha çok ilkadım ilçesinde yer seçiyor olmasında, Atakum’a gidiş nedeni ile boşalan ve sığınmacılara kiralık olarak sunulan nispeten eski konut varlığının da rolü vardır.

Samsun şehrinde, ayrışma izlerinin belirdiği, derinleşmeye başladığı gözlenmektedir. Ancak, henüz sınırları netleşmiş, tam bir ayrışmadan söz edilemez. Ayrışmanın yapısal-kronik hale gelmesini engellemek için ilkadım ve özellikle Canik ilçesine pozitif yönde ayrımcılık yapılması gerekmektedir. 2018 yılında kurulan Samsun Üniversitesi kampüsünün Canik ilçe sınırları içerisinde bulunması, burada açılan alışveriş merkezleri, kentsel dönüşüm uygulamaları olumlu adımlardır. Küçük sanayi sitesinin taşınması da ayrışmanın azaltılması çabalarına katkı sağlayacaktır.

Şehir yerleşmesi, büyükşehir şemsiyesi altında üç belediye tarafından yönetilmektedir. Şehirde her bir belediyenin kendi özelliklerini ön plana çıkararak slogan üretmesi, propaganda yapması mekânsal ayrışmayı kronik hale getirebilir. Bu şehre entegrasyonu- şehirle bütünleşmeyi, “Samsunlu” kimliği oluşumunu olumsuz etkileyebilir. Şehirle bütünleşme çabaları artırılmalıdır. Bu konuda Büyükşehir Belediyesi daha etkin olmalı; diğer belediyelerde daha hassas söylem geliştirmelidir.

Mekânsal ayrışma tespitinde “istihdam edilen sektör, kadının istihdama katılımı vb.” gibi işgücü istatistikleri de kullanılabilir. Hatta daha önce yapılan çalışmalarda bu verilerden de yararlanılmıştır. Hâlihazırda bu verilerin ilçe düzeyinde sunulmuyor olması, mekânsal ayrışmanın ekonomik yönünü ifade etmeyi güçleştirmektedir. Söz konusu verilerin ilçe düzeyinde sunulması daha doğru tespitler yapılmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada mekânsal ayrışma ilçe düzeyinde ele alınmıştır. İlçeler içerisinde, ayrılan mahalleler, hatta kapalı / kilitli siteler de bulunmaktadır. Ancak mevcut veri setleri bunu tespiti imkân vermemektedir. TÜİK tarafından yaş ve cinsiyet yapısına ilişkin veriler mahalle düzeyinde sunulmaktadır. Eğitim, nüfusa kayıtlı olunan yer, seçim sonuçları, işgücü istatistiklerinin de mahalle düzeyinde sunulması daha ayrıntılı tespitlere katkı sunacaktır.

To Cite This Article: Şenol, E. (2020). Spatial segregation in metropol districts of Samsun province according to demographic and cultural characteristics. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 41, 177-198.

Submitted: October 14, 2019

Revised: November 23, 2019

Accepted: December 02, 2019

EXTENDED ABSTRACT

SPATIAL SEGREGATION IN METROPOL DISTRICTS OF SAMSUN PROVINCE ACCORDING TO DEMOGRAPHIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS

INTRODUCTION

In general, natural, demographic, cultural, economic and political factors are effective on the preferences of people for a residence area. Under these factors, it is observed that certain groups are concentrated and clustered in certain areas as a result of conscious, compulsory and incidental choices. This is defined as Spatial Segregation.

The history of the reflection of socio-economic inequality in spatial appearance and urban area use is quite old (Aktüre, 1981: 114-115; Ergenç, 1984: 70; Doğru, 1995: 18; Özcan, 2005: 186-187; Kejanlı, 2010: 290; cited by Tümertekin and Özgüç, 2011: 399 from De Blij ve Murphy 1999; Akşit, 2014: 75; Uğur and Aliğaoğlu, 2015: 22-24; Aliğaoğlu and Uğur, 2016: 217). However, it is a new situation that it is defined as “spatial differentiation” or “spatial segregation”.

According to Harvey, spatial segregation is the reflection of class identity on the space (cited by Erol and Kocak, 2018: 4 from Harvey, 2003: 81). Other definitions made by others are also added to this study (Sykora, 2009: 419; Flores, 2009: 31-33; Işık and Pınarcıoğlu, 2009: 399; Massey, Rothwell and Domina, 2009: 74; Bayraktutan, Akbulut and Özbilgin, 2016: 1681). Slums, ghettos, enclaves, suburbs (Çetin, 2012: 160), cooperative blocks, public housing areas, satellite cities, metropolitan villages, closed-door (protected) sites where certain social groups are clustered are the most prominent reflections of these in the space.

It is accepted that the first studies that established the relations between socio-economic structure and spatial segregation concretely emerged with the urban sociology, which developed under the leadership of the Chicago school in early 19th Century (Mutlu and Varol, 2017: 88). The study conducted by Engels (1844), which investigated the distribution and living conditions of classes in the space in the case of Manchester city is one of the first studies that were presented on this subject (Yüceşahin and Tüysüz, 2011: 161). Many researches were added to the literature in the after periods (Yüceşahin and Tüysüz, 2011: 161; Uğur and Aliğaoğlu, 2015: 136; Göney, 2017: 154-173; Mutlu and Varol, 2017: 88).

It was considered in the beginning that class differences related to race, language, religion and income were effective on spatial segregation. Other factors (i.e. migration, urban transformation practices, mass housing production, unequal distribution of public services in the residential areas) have also been added to these in our present day (See for reference: Lefebvre, 2014: 139; Yüceşahin and Tüysüz, 2011: 161; Bektaş and Yücel, 2013: 116; Erol and Koçak, 2018: 6; Göközkut and Somuncu, 2019; Firidin Özgür, 2006; Özkan Töre and Kozaman Som, 2009; Akalın, 2016; Sargın and Taş, 2019: 219; Gündüz, 2015).

In the local literature, the first studies on spatial segregation were produced through İstanbul sample area (Güvenç, 2000; Kurtuluş, 2005; Firidin Özgür, 2006). These were followed by studies that were conducted on Ankara, İzmir, Mersin, Diyarbakır, Adana and Bursa (Güvenç, 2001; Tümtaş, 2012; Keser, 2008; Mutlu ve Varol, 2017). In the present study, Samsun province was preferred as the study area.

THE PLACE, BOUNDARIES AND GENERAL CHARACTERISTICS OF THE STUDY AREA

Located in the Central Black Sea Region of the Black Sea Region, Samsun city has spread along side Atakum İlkadım and Canik districts (Figure 1). The total area of these three districts, which constitute the study area, is approximately 739 km².

The city of Samsun was established around the bay of Samsun (Tanoğlu, 1944: 52-53). It has spread around the east, west and south directions since 1950s (Uzuneminoğlu, 1993: 285-286; Yılmaz, 2004: 70; Yılmaz, 2012: 370-375) (Photo 1, 2). With the recent regulation that was released in the Official Gazette on March 22, 2008, the core of Samsun city settlement was identified as İlkadım. The western part of Kürtün Creek was identified as Atakum. And The eastern part of Mert River was identified as Canik (Photo 2).

PURPOSE, MATERIAL AND METHOD

In the present study, the existence of spatial segregation in Samsun city was investigated. The research question: Is there spatial segregation between metropolitan districts of Samsun province? The research hypotheses: Hypothesis 1: "There is spatial segregation between the metropolitan districts of Samsun province according to demographic characteristics of the population". Hypothesis 2: "There are spatial segregations between metropolitan districts of Samsun according to the cultural characteristics of the population".

FINDINGS

The Development of the Population in Atakum, İlkadım and Canik Districts

In 1960, The population of Atakum District was 20.297; The population of İlkadım District was 98.723; The population of Canik District was 14.797.

In 1990, The population of Atakum District grew to 49.760, that of İlkadım District reached 254.059, and that of Canik District reached 64.373 (Table 1). When the dataset of 1960 and 1990 were compared, it is seen that the population increased in the study area; however, the increase occurred mainly in Canik District.

According to 2018 dataset, the population of Atakum was 202.618; that of İlkadım district was 332.230 and that of Canik was 97.564. It is seen that the population increased in the study area in the 28-year period between 1990 and 2018; however, the increase occurred more in the western direction, which is called Atakum, unlike the previous period (Table 2).

Based on the dataset of the last decade, the population of Atakum increased by 94.234 people (Table 3). In this period, there is no other district in the Black Sea region and in the province of Samsun, whose population increased as much as Atakum District (Table 3, 4).

The negative characteristics of İlkadım and Canik districts and Atakum's attractive features were effective on the increase of population in Atakum. The terrain that is low-slope and available for low-cost construction (Figure 2 and 3), the presence of 20-km long beached coast, relatively good air quality as a result of being away from industrial facilities and proximity to the sea, new and qualified housing, safe in-site blocks, facilitated transportation, less parking problems, rising quality of service depending on increased commercial institutions, widespread use of banks, hospitals, social living spaces, and especially the presence of the settlement in the university (Ondokuz Mayıs University) are just some of the most attractive factors that have led the population towards Atakum.

Spatial Segregation

A total of 273.641 (20.5%) of the population of Samsun province, whose population was 1.335.716 according to 2018 ABPRS (Address Based Population Registration System) dataset, were children between the ages of 0 and 14; 913.109 (68.4%) were adults between the ages of 15 and 64; 148.966 (11.2%) were aged 65 and above (Table 5).

According to the age structure of the population, it is seen that metropolitan municipalities are separated among themselves. The child population come to the forefront in Canik District. The Adult population come to the forefront in Atakum District. And the elderly population come to the forefront in İlkadım District.

The population rate of the 20-24 age group is higher in Atakum District than others (Table 6).

According to 2018 ABPRS dataset, the size of households across the country and in the provinces was 3.4 people. This rate drops to 3.06 in Atakum District, and rises to 3.53 in Canik District (Table 8). The large number of single student population and the scarcity of birth rates have been effective on the low number of households in Atakum District.

A total of 49.6% of the population is male and 50.4% is female in Samsun Province. Male population in Canik District is more than the female population. But, in other districts, the female population is higher than the male population (Table 9).

Among the metropolitan districts of Samsun, the proportion of the population with high educational level is higher in Atakum District (Table 10). Among the metropolitan districts of Samsun, the proportion of women with high educational level is higher in Atakum District (Table 11). In the light of these dataset, it may be argued that Atakum District has significantly segregated from other districts of the Samsun province in terms of women's educational status.

According to the 2018 dataset of "The province of registration by the district of usual residence", 16,1% of Atakum District population is registered to Atakum District. 33% of Canik District population is registered to Canik District. 27,7% of İlkadım District population is registered to İlkadım District (Table 12). These data prove that migration is effective in increasing the population of Atakum, İlkadım and Canik districts. However, this effect is more prominent in Atakum district than other districts (Table 13).

The parliamentary election results held in 2011 and beyond are given in Table 14. When the table is examined, it is seen that The Justice and Development Party (AK Party) was preferred more by voters in Samsun province and metropolitan districts. AK Party preference in Canik District was well above the provincial average. But in Atakum district it was below the provincial average, and the proportional difference between the two districts was higher than 20%.

According to 2018 data, The Republican People's Party (CHP) received a total of 84.564 votes in the metropolitan districts of Samsun province, and only 7.083 of these votes were cast in Canik District. Based on the positions of the AK Party and the Republican People's Party on the political spectrum and the proportion of the votes cast in the district, it is possible to argue that Canik District is a more conservative settlement.

RESULT AND RECOMMENDATIONS

After 1960, The city of Samsun developed firstly in the eastern direction and then in the western direction. In 2008, because of the increase in the population of the settlement, it was granted the "Metropolitan City" status, to Samsun City. And the eastern part of the settlement became "Canik", and the western part became a legal entity as "Atakum" District.

According to the indicators that were compiled and presented at the district level, it was determined that the newly established Atakum and Canik districts differed from each other in terms of demographic and cultural characteristics. It was determined that the İlkadım District showed features that were closer to Canik compared to Atakum (Table 15).

Atakum has more advantageous features compared to Canik District in terms of natural environmental features like slope, coastal length and coastal presence with beach. It can be argued with an environmental determinist approach that these features also have impacts on segregation. However, it is necessary to state that planning prefers (production and design of space) are also as effective as these features. The spaces that were preferred places for university and industry triggered segregation. The incentives that were provided in the production and sale of housing with the light rail system route that was provided after 2000 accelerated the process.

The first spatial segregation in Turkish cities emerged as slum houses as a result of the lack of housing supplies. The post-2000 segregation was the result of the new housing supplies and the mobility of the middle class towards these areas. The spatial segregation of Atakum District fits the second group.

In the Common-Center Circles Model, it was suggested from a socio-economic point of view that the population formed layers in the form of zones that surrounded the center. Samsun city poses an example that supports the criticism of this model. Because the segregation in the city took place as a form of independent sections rather than surrounding zones. For this reason, it may be argued that Samsun city is a more suitable example for the Multi-Core Model.

The Central Business Area (CBA) and the surroundings are considered more heterogeneous in the Common-Center Circles Model. However, as seen in the dataset in which the population is registered, Atakum District has a more heterogeneous structure in Samsun city. This special condition is the result of the district being preferred by students and pensioners, not by newcomers to the city to work.

Atac said in his study, which with spatial segregation in Turkey in fifteen metropolitan cities, that spatial segregation in the country was not unique to metropolitan cities like Istanbul and Ankara (2012: 274). She said in her study, the wealthy (rich-upper status group) and the poor did not come into contact in fifteen metropolitan cities (2012: 275). In the coastal cities she explained through the Izmir example, she stated that the upper status group was located on the shore and the lower status group chose place far away from the coastal region as much as possible (2012: 267). This study confirms the findings of Atac; and in addition, it also documents a gradual leveling among the districts located on the coastal area, and contributes to the literature in this aspect.

In the literature, spatial segregation was dealt with mainly through disadvantaged groups; and it is emphasized that it was the result of necessity. In Samsun city, the segregation occurs because of the voluntary displacement of the middle class. In Samsun city, it is observed that the signs of segregation have appeared and have begun to deepen. However, it is not possible to mention a complete segregation whose boundaries have been clarified. To avoid the segregation from becoming a structurally-chronic factor, İlkadım and especially the Canik districts should be exposed to a positive discrimination. Samsun University campus, which was established in 2018, being located in the boundaries of Canik District, shopping centers opened here, and urban transformation practices are positive steps. The relocation of the Small Industrial Zone will also contribute to the efforts to reduce the segregation.

The city settlement is governed by three municipalities. If each municipality produces slogans by highlighting its own characteristics in the city, it can deteriorate the spatial segregation. This could prevent the integration into the city. It could affect the formation of a "Samsunlu" (i.e. Samsunite) identity in a negative way. Municipal governments should develop more sensitive discourses.

Labor statistics like "employed sector, participation of women in employment, etc." may also be used in the determination of the spatial segregation. In actual fact, such dataset were made use of in previous studies. The fact that these dataset are not currently provided at the district level makes it difficult to express the economic aspect of spatial segregation. For more realistic determinations, this dataset should be presented at district level.

Spatial segregation was discussed at the county level in the present study. There is spatial segregation between neighborhoods within the district. However, the existing datasets do not allow to detect this. The dataset on age and gender structure are presented at the neighborhood level by TURKSTAT. But the dataset on educational status, the province of registration, the election results and and labor aren't presented at the neighborhood level by TURKSTAT. If these dataset are presented at the neighborhood level, more detailed determinations can be made.

Kaynakça / References

- Akalın, M. (2016). Mekânsal ayrışmanın bir yeni biçimi olarak kapalı/kapılı siteler: Akkent Konutları örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 923-956.
- Akengin, H. & Kaykı, A. (2013). Şehirleşme üniversite ilişkisine bir örnek: Gazimağusa. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (28), 501-525.
- Akman, K. & Yöntem Balaban, A. (2017). *Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Günlük Yaşama Uyumu: Samsun Üzerine Bir Değerlendirme*. Polis Akademisi, Göç ve Güvenliği Araştırma Merkezi. II. Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Sözlü Bildiri. 14 Eylül 2019 tarihinde https://www.academia.edu/34861570/Geçici_Koruma_Statüsünde_Bulunan_Suriyelilerin_Günlük_Yaşama_Uyumu_Samsun_Üzerine_Bir_Değerlendirme adresinden edinilmiştir.
- Akşit, A. (2014). Selçuklular devrinde kent iskânı ve mahalleler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 67-88.
- Aktüre, S. (1981). *19. Yüzyıl Sonunda Anadolu Kenti: Mekânsal Yapı Çözümlemesi*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Aliağaoğlu, A. & Uğur, A. (2016). Osmanlı şehri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (38), 203-226.
- Ataç, E. (2012). Türkiye kentlerinde sosyo-ekonomik statüye bağlı mekânsal ayrışma: kent ayrışma desenleri ve sınıf yapıları üzerine bir değerlendirme. *3. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu (6-7 Aralık 2012) Kent Bölgeler, Metropolitan Alanlar ve Büyükşehirler içinde* (s.263-277). Ankara.
- Bahadır, M., Yılmaz, C., Uzun, A., Zeybek, H. İ. & Özçelebi, M. A. (2017). Samsun iline göç eden Trabzonluların mekânsal analizi. O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç* Cilt: 2 içinde (s. 895-904). Samsun: Uğur Ofset.
- Bayraktutan, Y., Akbulut, F. & Özbilgin, M. (2016). Mekânsal ayrışma: İktisadi dinamikleri ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1669-1682.
- Bektaş, Y. & Yücel, C. (2013). Ankara Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde mekânsal ayrışmanın gözlenmesine yönelik bir araştırma. *Megaron Dergisi*, 8(2), 115-129.
- Çetin, İ. (2012). Kentsel ayrışma ve mekânsal kümelenme biçimleri. *İdealkent Dergisi*, (7), 160-186.
- Dengiz, O. & Demirağ Turan, İ. (2014). Uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistem teknikleri kullanılarak arazi örtüsü /arazi kullanımı zamansal değişiminin belirlenmesi: Samsun Merkez İlçesi örneği (1984-2011). *Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi*, (1), 78-90.
- DİE (1960). *Genel Nüfus Sayımı*.
- DİE (1990). *Genel Nüfus Sayımı*.
- Diñçer, H., Zeybek, H. İ., Yılmaz, C. & Hatipoğlu, İ. K. (2017). Samsun iline göçlerde Amasyalıların rolü. O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç* Cilt: 2 içinde (s. 887-894). Samsun: Uğur Ofset.
- Doğru, H. (1995). *XVIII. Yüzyıla Kadar Osmanlı Kentinin Sosyal ve Ekonomik Görüntüsü*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Dübüş Koç, N. (2012). *Samsun'da şehir içi ikametgâh hareketliliği*. (Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun).
- Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı şehrindeki mahallenin işlev ve nitelikleri üzerine. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (IV), 69-78.
- Erol, D. & Koçak, E. (2018). Kentsel yoksulluktan mekânsal ayrılmaya, kentsel dönüşümden soylulaşmaya: Ankara Gültepe Mahallesi örneği. *International Conference on Multidisciplinary Sciences (ICOMUS) Bildiriler Kitabı* içinde (s.1-17). İstanbul.
- Firidin Özgür, E. (2006). Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: Kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği. *Planlama Dergisi*, (4), 79-95.
- Flores, C. (2009). Advances in research methods for the study of urban segregation. In Bryan R. Roberts ve Robert Wilson (eds) *Urban Segregation and Governance in the Americas*. USA: Palgrave Macmillan.
- Göközkut, B. & Somuncu, M. (2019). Ankara'da Yeni Mamak Kentsel Dönüşüm Projesi ölçeğinde dönüşen mekânlar, değişen gündelik hayat pratikleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 105-124.
- Göney, S. (2017). *Şehir Coğrafyası II*. Mehmet Bayartan (Ed.), İstanbul: Beta Basım A. Ş.
- Gül, S. (2018). Göç ve kültürel bütünleşme bağlamında Samsun'da yaşayan Gümüşhaneliler. *Studies of The Ottoman Domain*, 8(14), 195-217.
- Günbeyaz, N. (2007). *Samsun ilinde kentleşmenin çevresel açıdan incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun).
- Gündüz, N. (2015). Mekânsal ayrışmanın öz dışlanma sorunu: Başakşehir 4. ve 5. etaplar örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(39), 467-476.
- Güvenç, M. (2000). İstanbul'u haritalamak: 1990 sayımından İstanbul manzaraları. *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*, (34), 34-40.
- Güvenç, M. (2001). İstanbul-Ankara: Toplumsal coğrafyalar, farklılıklar-benzerlikler. *Tarih Vakfı İstanbul Dergisi*, (36), 80-83.
- Harita Genel Müdürlüğü (2019). İl ve ilçe yüzölçümleri (15 Eylül 2019 tarihinde https://www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf adresinden edinilmiştir.)
- Işık, O. & Pınarcıoğlu, M. M. (2009). İstanbul'da kentsel ayrışma: 1990'dan 2000'e neler oldu? S. Kayasü, O. Işık, N. Uzun, E. Kamacı (Ed.). *Gecekondu, Dönüşüm, Kent*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği.
- Işık, Ş. (2008). Türkiye'de üniversitelerin kentleşme üzerine etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(3), 159-181.
- Kamacı, E. (2014). Kent - içi hareketlilik ve sosyo - mekânsal değişim: 2000 yılı İstanbul'una bakış. *ARTIUM Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Kardam, A. & Tüzün, S. (1998). *Türkiye'de Siyasi Kutuplaşmalar ve Seçmen Davranışları*. İstanbul: Veri Araştırma Yayınları.
- Kejanlı, T. (2010). Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı döneminde kent sistemi, kale, merkez-çarşı gelişimi. *NWSA (New World Sciences Acedemy)*, 5(3), 287-302.
- Keser, İ. (2008). Adana'da mekânsal ayrışma, kentsel büyüme ve mahrum bırakılmış semtler. *Adana Kent Sorunları Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s.199-210). Adana.
- Koç, B. (2016). Atakum'da öğrenci Olmak. B. Şişman (Ed.), *Atakum'a Akademik Bir Bakış: Yeni Atakum* içinde (s.81-91). Samsun: Uğur Ofset.
- Kurtuluş, H. (2005). Yeni kentsel ayrışmalar, kapalı yerleşmeler ve özelleştirilen kentsel kamusal mekân: İstanbul örneği. *8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge* içinde (s. 737-742). Ankara.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi* (Çev.: I. Ergüden). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Massey, D.S., Rothwell, J., & Domina, T. (2009). The Changing bases of segregation in the United States. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, (626),74-90.
- Mutlu, E. & Varol, Ç. (2017). Sosyo-ekonomik farklılaşma ve mekânsal ayrışma: Bursa metropoliten alanı analizi. *Megaron Dergisi*, 12(1), 87-105.
- Özcan, K. (2005). *Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Model(ler)i*. (Doktora tezi: Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya).
- Özkan Töre, E. & Kozaman Som, S. (2009). Sosyo-mekânsal ayrışmada korunaklı konut yerleşmeleri: İstanbul örneği. *Megaron Dergisi*, 4(3), 121-130.
- Öztürk, D., Şişman, A., Maraş, E. & Şişman, Y. (2010). Samsun Atakum'da arazi kullanımı / arazi örtüsündeki değişimlerin uzaktan algılama ve CBS ile belirlenmesi. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 21-28). Ankara.
- Sancak, E. (2014). Metropol Samsun kentinin Atakum ilçesinin geleceği. *Mimarlar Odası Samsun Şubesi Mimarlık Bülteni*, (34), 5-11.
- Sargın, S. & Taş, M. A. (2019). Üsküdar'da kapalı sitelerin dağılışı, gelişimi ve mahalle yapısına etkisi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, (40), 208-229.
- Sargın, S. (2006). *Şehirleşme-Üniversiteler: Üniversitelerin Şehirleşmeye Etkileri*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Sykora, L. (2009). New socio- spatial formations: Places of residential segregation and sparation in Czechia. *Tijdschrift Voor Economische en Sociale Geografie*, 100 (4), 417-435.
- Şahin, S. (2007). *Geçmiş, Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Şener, Ü., Koyuncu E., Köroğlu T. & Gültaşlı, M. (2014). *Sosyoekonomik Haritalama: Kentin Sosyal Yapısını Anlamak ve Görselleştirmek*, Katılımcılık Rehberleri No:3/4. Ankara: Başak Matbaa.
- Tanoğlu, A. (1944). Samsun şehri, IV. *Samsun Üniversite Haftası* içinde (s.44-71). İstanbul: Kenan Matbaası.
- TÜİK (2018a). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)* veri tabanı
- TÜİK (2018b). *İstatistiklerle Aile* veri tabanı
- TÜİK (2018c). *Ulusal Eğitim İstatistikleri* veri tabanı.
- TÜİK (2018d). *Nüfusa Kayıtlı Olunan Yere İkamet Edilen Yer* veri tabanı
- TÜİK (2018e). *Milletvekili Seçim Sonuçları* veri tabanı
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2011). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. (2012). *Kent, Mekân ve Ayrışma: Kentsel Mekânda Ayrışma Dinamikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Uğur, A. & Aliağaoğlu, A. (2015). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Uzun, A. & Demir, Y. (2016). Kentsel saçaklanmanın tarım alanlarına yayılımının uydu görüntüleri yardımıyla belirlenmesi: Samsun örneği. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, (31), 408-416.
- Uzuneminoğlu, H. (1992). *Samsun: Bir uygulamalı şehir coğrafyası*. (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul).
- Uzuneminoğlu, H. (1993). Şehirlerin alan bakımından genişlemesi ve Samsun örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8), 273-289.
- Yılmaz, A. (2004). Samsun kentinin yeni gelişim alanları: Atakum, Atakent ve Kurupelit. *Türk Coğrafya Dergisi*, (42), 59-72.
- Yılmaz, C. (2012). Samsun şehri; kuruluş yeri ve kentsel gelişim özellikleri. *13-16 Ekim 2011 Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı Cilt: 2* içinde (s. 361-378). Samsun.
- Yılmaz, C. (2016). Şehir içi ikametgâh hareketliliği-II. *Bütünşehir Dergisi*, (9), 42-49.
- Yüceşahin, M. M. & Tüysüz, S. (2011). Ankara kentinde sosyo-mekânsal farklılaşmanın örüntüleri: Ampirik bir analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(2), 159-188.
- Zeybek, H. İ., Uzun, A., Yılmaz, C., Bahadır, M., Dinçer, H. & Hatipoğlu, İ. K. (2017). Bir iç göç olayı: Samsun'daki Tokatlılar. O. Köse (Ed.), *Geçmişten Günümüze Göç* Cilt: 2 içinde (s. 859-876). Samsun: Uğur Ofset.